

Özgür Düşün

Aylık Gençlik Dergisi Yıl:1 Sayı:11 Mart 2003

1.500.000 TL

Hep Aynı Nakarat
Az gelişmişlik
Tarihte Yöntem Sorunu

8 Mart ve Kadın
Müzik ve Politika
Kavram Nedir?

Merhaba

AKP hükümetinin ABD adına hareket ettiğine şu günlerde tanıklık ediyoruz. Türkiye'nin "geleceği" adına tezkereler çıkarmak isteyen hükümetin bu istemi şu an için meclisten geçmedi. Bu sonucun, AKP hükümetinin ABD ile olan ilişkilerini sekteye uğratacağını düşünmek pek kolay değil.

Bu sayımızda okur-yazarlarımızın, yazı dizisi olarak yayınlayacağımız, Tarihte Yöntem Sorunu ve Azgelişmişlik başlıklı iki inceleme-araştırma yazısına yer veriyoruz. Bizi geliştireceğini düşündüğümüz eleştiri yazılarını da yayınlamaya çalışacağız. Bizi geliştireceğini düşündüğümüz eleştiri yazılarını da yayınlamaya çalışacağız. için çaba harcayacağız.

Sokağın Sesi ve Mücadele Tarihinden adlı bölümlerimiz bazı aksaklıklardan kaynaklı olarak bu sayıda yayınlanamadı. Bu durumdan ötürü okurlarımızdan özür diliyoruz.

Elimize daha önce ulaşan, bu sayıda yer veremediğimiz bazı yazıları da ileriki sayılarımızda yayımlamaya çalışacağız. için çaba harcayacağız.

12, sayımızda görüşmek üzere.

Hep Aynı Nakarat	-1-
Haksız Savaşma Haklı Savaş...	-3-
Üniversiteler Üzerine Değerlendirme	-6-
Tarihte Yöntem Sorunu	-11-
8 Mart ve Kadın Gerçeği	-17-
Mesaj ve Şiir	-20-
Asiye (ler) Nasıl Kurtulur ?	-21-
Geçen Aydan Kalanlar	-24-
Azgelişmişlik	-26-
Müzik ve Politika	-34-
Düşündür-en-İm Değiştiren-İm	-38-
Felsefeyle Düşünmek	-39-
Mektup	-41-
Eleştiri ve Öneriler	-43-
Bulmaca	-48-

ABONE OL - ABONE BUL OKU - OKUT

Yurtiçi Abonelik
6 Aylık: 11.000.000 TL
12 Aylık: 22.000.000 TL

Yurtdışı Abonelik
6 Aylık: 35 Euro
12 Aylık: 70 Euro

Özgür Düşün

E-mail: ozgurduşundergisi@hotmail.com

KARDELEN BASIM-YAYIM REKLAM
GÖSTERİ ORGANİZASYON LTD. ŞTİ.
Sahibi ve Yazışmaları Müdürü: Erdal GÜLER
Yönetim Yeri: Atatürk Bulvarı Emlak Bankası
Apt. C Blok No: 142 Kat: 5 Daire: 24Aksaray/İst
Tel: (0212) 520 54 42 - Faks: (0212) 520 53 93
Dizgi: Kardelen Yayıncılık Baskı: Serler

BÜROLAR

ADANA: Kuruköprü Mah. Melekçimez Çarşısı 10 Sok. No:21 Tel-Fax: (0322) 352 67 20
ANKARA: Konur Sok. 14/26 Kızılay/Ankara Tel-Fax: (0312) 425 79 59
İZMİR: 853. Sok. Bilen İşhanı No: 27 Kat 6/610 Konak/İzmir Tel-Fax: (0232) 445 86 22
KARTAL: Atatürk Bulvarı Gevek Sok. Yuvam Apt. No: 14/4 Tel-Fax: (0216) 3877318
MERSİN: Bahçe mah. 111. sok. Emine Kara İşhanı No: 28 Kat:7 Tel-Fax:(0324) 2373279
ATİNA: Kalidromiçu 30 Ekserhla 106 80 Atina/Yunanistan Tel-Fax: (0030) 10 381 45 38
YD TEMSİLCİLİĞİ: KYOTO STR. 19 50670 Köln/DEUTSCHLAND
Tel/Fax: (00 49) 221 130 13 68 E-mail Adresi: devrimcidemokrasiyurtdisi@hotmail.com

Özgür Düşün Hesap Numarası: Ümüt Sığlın

Yapı Kredi İstanbul Şehzadebaşı Şb. No: 00215827 İş Bankası İst/Aksaray Şb. No: 10021159324

HEP AYNI NAKARAT

3 Kasım genel seçimlerinin üstünden üç ay gibi kısa bir süre geçmesine rağmen, AKP hükümeti söyledikleri gibi geceli gündüzlü çalışarak (halk için değil, efendileri için), bu kısa zamanda halk düşmanı özlerini gayet açık ortaya koydular. Seçim öncesinin mazlumları, bugün gözü dönmüş zalimlere dönüştü.

İnsan hakları, demokrasi, "muassır medeniyetler" refah, eşitlik teraneleri geride kaldı. Artık gündem Amerikan askerleri, tezkereler, işsizlik, işten çıkarmalar, üniversite-sermaye işbirliği vs. Üç ay gibi kısa bir sürede akaryakıt dokuz kez zam yapıldı, çalışanlara yönelik ciddi saldırıları içeren iş yasası ve yükseköğrenim yasa taslağı savaş gündeminin yoğunluğundan faydalanılarak sesiz sedasız geçirilmeye çalışılıyor. IMF talimatı ile on binlerce memurun tasfiye edilmesi gündemde. Büyük tantanalarla OHAL kaldırılırken insan hakları ihlalleri her geçen gün artıyor ve birçok ilde OHAL'in yeniden ilan

edilmesi bekleniyor.

Emperyalizmin uşakları iç politikada itaatkarlığını kanıtlarken Irak'a yapılacak emperyalist saldırı için de verilen tüm görevleri harfiyen uyguluyor. Fakat burjuva medyaya bakarsak durum çok farklı:

-Türkiye bölge ve dünya barışı için her şeyi yapıyor. Turlar düzenliyor, toplantılar yapıyor.

-Türkiye ABD dayatmalarına karşı kahramanca bir direniş sergiliyor. Tarihte görülmemiş derecede sıkı pazarlık yapıyor, kendini kesinlikle ucuza satmıyor.

-Türkiye tüm içtenliğiyle barışı istemesine rağmen, bir savaş durumunda kendi sınırları dışında da olsa kurulması olası bir Kürt devletini engellemek için Irak'ın kentleni olan Musul ve Kerkük'ü yine Iraklılardan korumak için bölücü terör örgütünün hain emellerinin önüne geçmek için sı-

Irak'a saldırı durumunda ABD'nin yanında yer alma yönünde tavrını ortaya koyan hükümet sergilediği tavırlarıyla, ekonomik, sosyal ve eğitim alanlarındaki uygulamalarıyla daha şimdiden miadını doldurmaya doğru gitmektedir.

nıra ve sınır ötesine on binlerle ifade edilen askeri gücü ve savaş makinelerini yığıyor.

Burjuva medya üzerinden estirilen şovenizm dalgası ile Irak'a yapılacak saldırıda Türkiye'nin rolü ve konumu gölgelenmeye çalışılıyor. Öcalan'ın haftalardır avukatlarıyla görüştürülmemesine

karşı gösterilen tepkiler meşrulaştırma aracı olarak kullanılıyor.

Oysa hepimiz biliyoruz ki; ABD'nin talepleri (siz talimat anlayın) aylar öncesinden MGK iktidarı tarafından uygulamaya sokuldu. Üsler ve limanlarda ABD askeri heyetleri incelemelerini bitirip, hazırlıkları başlatılmalı haftalar oluyor. ABD'nin Mersin Limanı'na yaptığı askeri araç yığınağı her gün artıyor. Geline aşamada bir kez daha görüldü ki ne AKP iktidarı ne meclis ABD talimatlarını reddedemez. Çünkü bu ülke siyasi ve ekonomik olarak emperyalizme göbekten bağlıdır.

Dışişleri Bakanı Yaşar Yakış'ın Bush'la yaptığı görüşmede Bush'un Türkiye'yi tehdit edip, "ABD topraklarında yapacağınız bir şey yok. Ülkenize gidin, meclisinizden bu tezkereyi geçirin" demesi, aksi takdirde Dünya Bankası, Dünya Ticaret Örgütü ve IMF'nin Türkiye'ye sırt çevireceğini ifade etmesi şaşılacak durum değildir. Daha teskere kararının meclis tarafından kabul edilmeden ABD'nin Türkiye'ye askeri personel ile araçlar sevk etmesi de buna dayanak teşkil etmektedir. Türk devleti savaş eksenli senaryolarla kamuoyunu oyalarken Millî Eğitim Bakanı Erkan Mumcu tarafından yükseköğrenimle ilgili "yeni" bir yasa tasarısını açıkladı. Üniversiteleri özerkleştirmek için yola çıktıklarını söyleyen Erkan Mumcu yasanın üniversitele-

re bilimsel özerkliğin yanında idari ve mali özerliği de kazandıracığı demagogjisini yineledi.

Hazırlanan yasa tasarısının YÖK tarafından kaleme alınan yasa tasarısından daha muğlak ifadeler içermesi, bu yasa tasarısına yönelik oluşacak tepkileri dizginlemeye dönüktür. Genel olarak muğlak hükümler içermesinin yanında açıktan sermayenin üniversiteler üzerinde direkt söz sahibi olması hükmünü içermesi (Yükseköğrenim Eşgüdüm Kurulu'nda (YEK), TİSK ve TOBB'dan birer temsilcinin olması) yeni diye sunulan tasarının YÖK'ün tasarısından çokta farklı bir yere oturmadığını, hatta üniversitelere sermayenin tahakküm etmesini daha da ileriye götürdüğünü belirtebiliriz. Yine, YEK diye tabir edilen kurumda Bakanlar Kurulu'na belirlenen yedi üyenin bulunması, bunlardan birinin Genelkurmay Başkanlığı'ndan olması bu kurulun sadece isim değişikliğinden öteye gitmeyeceğini göstermektedir. Bu tasarıya göre de atanmışlar, devlet bürokratları üniversiteleri idare edecekler. Yani üniversitelerin özerkleştirilmesi lafta kalacak. Söz konusu tasarının öğrenciye sadece rektör seçimlerinde göstermelik olarak, öğrenci temsilcisine oy hakkı verilerek yönetimde söz hakkı verildiği aldatmacasıyla yasa tasarısı öğrencilere demokratik bir tasarım olarak yutturulmaya çalışılıyor.

Yasa tasarısının üniversite bilşenlerinin görüşü alınmadan, onlara gerçek anlamda yönetimde söz hakkı vermeden, üniversite eğitiminin kamu hizmeti olarak görünmesi savunulmadan ve tüm bunlar güvenceye alınmadan kaleme alınan her yasa tasarısı 12 Eylül'ün ürünü olan Yükseköğrenim Kanunu'ndan farkı olmayacaktır.

AKP hükümetinin bir yandan yasa tasarısı hazırlayarak yükseköğrenimi sermayenin denetimine sokmak istemesi, bir yandan da diplomalı işsizler ordusuna istihdam alanı yaratma noktasında olanak sunamaması üniversite öğrencilerinin ve mezunlarının işsizlik endişesini ortadan kaldıramamaktadır.

Irak'a saldırı durumunda ABD'nin yanında yer alma yönünde tavırını ortaya koyan hükümet sergilediği tavırlarıyla, ekonomik, sosyal ve eğitim alanlarındaki uygulamalarıyla daha şimdiden miadını doldurmaya doğru gitmektedir.

Bizler, halk gençliği olarak, demokratik gençlik hareketini yeniden inşa etmeyi görev edinenler olarak, sistemin bu açmazlarından yararlanarak, kendimize, akacak kanallar yaratamazsak; bu hükümet değiştirme oyunları ile var olan sistem kendisini bir şekilde ayakta tutmaya devam edecektir.

HAKSIZ SAVAŞMA HAKLI SAVAŞ! YA DA SAVAŞ YANLISI YAZI...

Dünyanın dört bir yanından savaş karşıtı sesler yükselirken bunu nasıl başlık diyenler olabilir. Hatta Özgür Düşün'ün bir önceki sayısındaki 'Savaşa "Karşı" Yazı' yı hatırlayanlarda olabilir. Ama savaş karşıtlığının ele-ayağa düştüğü bu günlerde savaş ve savaş karşıtlığını bir kez daha ele alacağız. Daha önce defalarca bu sayfalardan savaş konusundaki tutumumuzun nasıl olması gerektiğine dair yazılar yazdık. Ama kendini tekrar etmeden yazmanın önemi var. Onu önemli kılan her geçen gün savaşa "karşı" olduğunu açıklayanların olması. Okadar çok sebepten dolayı karşı olan var ki, esas alınması gereken karşıtlık unutturuluyor,

Peki savaş karşıtlığını bu kadar popüler hale getiren nedir? Elbette her kesimin farklı gerekçeleri var.

Bunlardan birkaçına bakalım:

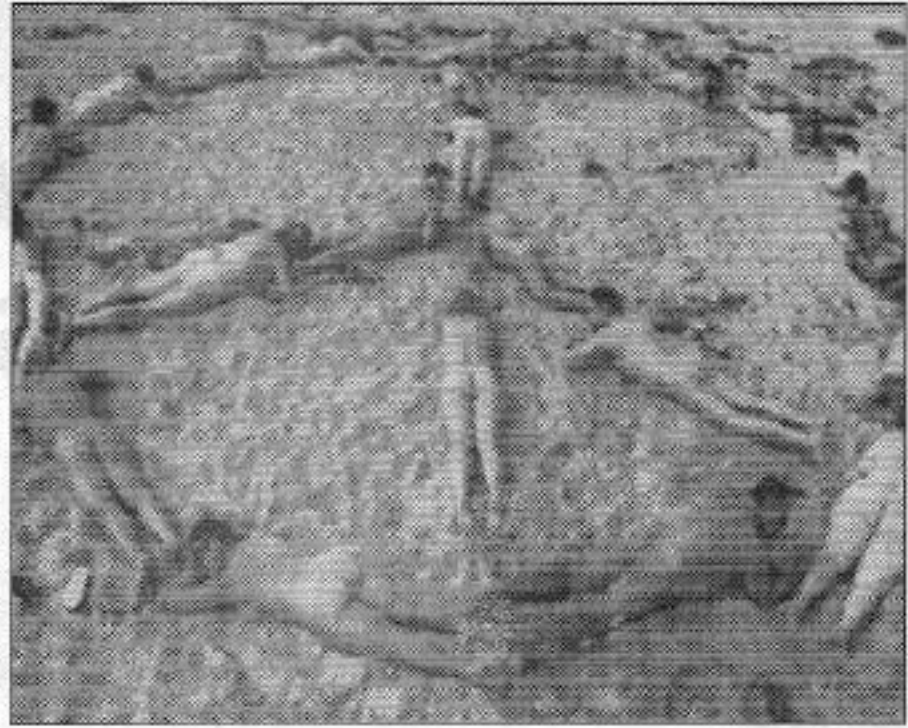
◆ "Kuzey Irak'da yeni oluşumların önünü açar" gerekçesiyle karşı çıkanlar: Yani Kuzey Irak'da kurulacak olan bir Kürt devletine karşı olanlar. Ülkemizde hakim sınıflara estirilen şovenist rüzgar o kadar etkili ki "Kürt Devleti" demekten dahi çekinilip "yeni oluşumlar" deniyor. Bizler böyle bir devletin kurulsu bile ABD güdümünde bir kukla devlet olacağını biliyoruz. Ama mesele bu değil. Bu kesimin savaşa karşı olmasında yatan sebebin ne halkın katledilmesi, ne petrol rezervlerinin ABD güdümüne girmesi, ne de bir başka neden. Tek sebep gerici şovenist duygularla bir Kürt devletine tahammülsüzlük. Şovenizmin bir başka şekilde farklı gerekçelerle savaş yanlılarında da olduğunu görüyoruz. Onlarda TC ordusu-

nun Kürt devleti kurulma ihtimaline izin verilmemesi için savaş yanlısı. Yani bir başka deyişle, "masa başında söz sahibi olmak için", operasyon sonunda "Beyaz saray'ın telefonları meşgul olmaması için" ya da "elinde palto ile kapı önünde beklememek için".

◆ CHP gibi meşruiyet olmadan savaşa karşı olanlar: Yani savaşa bir değişkene bağlı olarak karşı çıkanlar ki bu kesimin bel bağladığı değişken uluslararası meşruiyet organı BM(!) anlaşıldığı kadarıyla onlarınca umurunda olan açlık, yıkım ve yoksulluk değil. Savaştan emperyalistlerin çıkar sağlayacağı hiç değil. Silah denetçileri silah bulmuş olsa saldırı gerekçesi olacak, dolayısıyla saldırı "meşru" olacak. Burada savaşın meşru olmasından anlaşılması gerekenin ne olduğu üzerine kafa ka-

ışıklığı yaratıyor. Sanki bir savaşın meşruluğunu veya meşru olmadığını BM belirleyebilmiş gibi silah denetçilerinin raporu esas alınıyor. Ama biz bugün biliyoruz ki halklar için "isyan etmek meşrudur".

◆ Savaş karşıtlığını prim yapmak için kullanan medya maymunları: Toplumun ezici çoğunluğunun savaş karşıtı olduğu bir anda - burada belirtmeden geçemeyeceğiz, toplumun savaş karşıtlığının göstergesini yapılan mitinglerle kıyaslırsak bunu söylemek mümkün değildir. Ama şu veya bu sebeple söylem düzeyinde de olsa savaş karşıtlığı mevcut. Sorun; objektif koşullar bu kadar olgunken sürece müdahale edemeyen subjektif koşullardır. Bu ise devrimciler tartışması ve çözüm üretmesi bir konudur ki bu Yazının konusu değildir. - medyadan hiç eksik olmayan, yaptıkları her şeyle ana haber bültenlerine gündem olan derin şahsiyetler savaşa ilişkin yaptıkları demeçlerle halka örnek oluyorlar (!) Öyle ya; onlar hal ve hareketleri, yaptıkları etikleri ve sözleriyle halka "örnek" vatandaşı gösteriyorlar. Toplumda biraz olsun sempatik gözükmek, halkın sevgilisi olabilmek için hiçbir fırsatı kaçırmayan "satın alıcılarımız" savaş gündemine de el attılar ve savaş karşıtı demeçler verdiler. Biz onların ne kadar iyi niyetli olduğunu bütün burjuva basın yayın organlarını arkalarına takarak ziyaret ettikleri kimsesiz çocuklardan biliyoruz. Bu bile onları ne kadar çıkarıcı olduklarının

göstergesidir. Ne lösemili çocuklar ne de kimsesiz çocuklar umurlarındadır. Tek düşündükleri nasıl rant edecekleridir. Hasta çocukları rant için kullanmaktan çekinmeyen bu medya maymunları elbette ki savaşı da kullanacaklardır.

Yine bir haber bülteninde bu medya maymunlarının davetli olduğu bir kokteyli nasıl "savaş karşıtı gösteriye" dönüştürdüklerini izledik. Bu ifade haber spikerinin kullandığı ifadeydi. Meğer kokteyli savaş karşıtı gösteriye dönüştüren, CHP'li devrimci mankenin (buda medyanın yakıştıması) geceye katılan kadınların göğüs dekoltelerine barış işareti çizmesiymiş. Yazının başında savaş karşıtlığının ele ayağa düştüğü şeklindeki ifadeyi haklı çıkartacak bir olay daha: Susurluk'taki kaza ile birlikte devletin işleyişini gözler önüne seren ilişkileri protesto için yapılan ışık söndürme eylemleri bu kez savaş karşıtlarının eylemi haline dö-

nüştü. Buraya kadar bir sorun yok. Sorun şu ki; DYP Genel Başkanı Mehmet Ağar'ın, bir başka deyişle derin devletin (siz bunu devletin ta kendisi olarak anlayın) en has adamının dahi bir zamanlar ışık söndürme eylemlerinin kendisinin de parçası olduğu Susurluk Devletine karşı yapıldığını görmezden gelerek, bugünkü ışık söndürme eylemlerini desteklediğini açıklaması. Kuşkusuz, Mehmet Ağar'ın bu kadar piskince yaptığı açıklamalarda, halihazırdaki savaş karşıtı muhalefetin doğru hedeflere vuramadaki başarısızlığı alınlığının payı vardır. Işık söndürme eylemlerinin nitelik olarak geri kalması daha aktif eylemlere dönüşmedeki yetersizliği aşılması gereken bir sorundur. Susurluk eylemlerini hatırlayalım. Işık söndürme eylemleri geniş kesimlerin katıldığı meşaleli yürüyüşlere dönüşmüştü. Bugünküler ise çok daha geri boyutta kalıyor.

Savaş karşıtı olma gerekçeleriyle diğerlerinden ayrılan müslümanlar var ki, onlar savaş karşıtı cephede yer alabilecek unsurlar-

çuluğuna düşmeden, ama kitle kuyrukçuluğuna düşmemek adına tüm bu kesimleri reddederek "solculuk" yapmamaktır.

dır. Müslümanların savaş karşıtlığının gerekçelerini önceki sayımızda yazmıştık, dolayısıyla tekrar etmeyeceğiz. Bu kesim savaş karşıtı cephede yer alabilirlikleriyle daha önce saydıklarımızla ayrılıyorlar. Yene bu savaş karşıtı birliklerde yer alabilecek kesimler var ki, onlarda işin politik yanıyla ilgilenmeyen "olaya ideolojik bakmayan" savaş karşıtlarıdır. Tabii ki yapacağımız birliklerde olması gereken, onların çizgisine düşmek değil, onların kendi çizgimize yakınlaştırmaktır. Yani, bugün dergi sayfalarında çokça rastlanan kitle kuyruk-

çuluğundan ziyade kendi çözümümüzü anlatarak rengimizi belli etmektir. Salt savaş karşıtlığının tek bir önemi vardır ki oda emperyalist saldırganlığa karşı tek ses olabilmektir. Ama biz emperyalizm var oldukça emperyalist savaşlar ve saldırganlıklar var olacak diyorsak, emperyalizme karşı savaşta izlenecek hattı bıkıp usanmadan kitlelere anlatmalı ve bu stratejiyi etekemiğe büründürmeliyiz. Ki ancak stratejik mücadele hattımız kitlelerle buluştuğunda etekemiğe büründü diyebiliriz. Tüm bu sebeplerden, savaş karşı-

Tüm bu savaş karşıtı yelpazede, ki bu yelpaze kendi çıkarı için karşı olandan rant peşine koşana, olaya çok insancıl yaklaşımdan en devrimci yaklaşıma kadar çok geniş ve bu çeşitlilik içinde kimin ne olduğunu çok belli olmadığı bir atmosferde üzerimize düşen görev meseleyi sa-

laşımın toplumun en geri kesimlerinde bile yapıldığı, hatta AKP hükümetinin sözcülerinin bir yandan kan üzerine pazarlıklar yaparken diğer yandan barış yanlısı demeciler verdiği, kısacası savaş karşıtlığının çok popüler olduğu bir anda, biz savaşları haklı ve haksız ayrımı içerisinde değerlendirip "haksız savaş karşıtlığını" yaratmalıyız. Salt karşıtlıkla yetinilmemeli, haklı savaş yanlılığı da geliştirilmelidir. Aksi halde doldurulması gereken bir politik boşluk olur ki o boşluğu muhakkak bir başkası dolduracaktır. Politika boşluk tanımıyor, öyleyse egemenlerin çözüm diye dayattıklarına karşı biz kendi çözümümüzü dayatmalıyız. Karşı olduğumuzla değil yanlısı olduğumuzla anılmak daha istenilendir. Bunun da yolu, karşıtı olduğumuz üzerine yapılan politikanın beraberinde yanlısı olduğumuza ilişkinde politika üretebilmektir. Mesela karşıt olabilmenin ötesinde alternatif olabilmektir. Bugün üniversite gençliği YÖK karşıtlığıyla anılırken yanlısı olduklarıyla anlamıyor. Bunun nedeni de muhalif olmayı başarıp alternatif olmayı başaramamasıdır.

Kutuplaşmalar, her sınıfın kendince anlam yüklediği kavramlar üzerinden değil öz üzerinden olmalıdır. Savaş ve barış söylemlerinin çokça dinlendirildiği bu günlerde biz savaş ve barış anlayışımızı net olarak ifade etmeliyiz.

Savaş ve barış karşıtlık olmakla birlikte aynı zamanda diyalektik bir bütünlüktür de. Ve belki de bu bütünlüğü en iyi ifade eden slogan Fransız devrimcilerinin kullanmış olduğuydu: **Kulübelere barış, saraylara savaş!**

ÜNİVERSTELER ÜZERİNE DEĞERLENDİRME

"Üniversiteler toplumun en canlı düşünce üretim merkezleridir."¹ Üniversitelerin bu özelliği egemen sınıfların bu alana yönelik beklentilerini daha da artırmıştır. Şöyle ki ; " Üniversitelerin bilim üreten mekanlar olduğu, her konunun özgürce ve sınırsız bir biçimde tartışıldığı, bu tartışmalar sonunda yeni yeni fikirlerin ortaya çıktığının düşünülmesi gerçek durumun bilincinde olanlar açısından rahatsız edici bir durumu ifade etmektedir. " ²

Üniversiteler ideolojik üst yapı kurumudur. Üniversitelerin bu özelliği onun tamamen toplumsal ekonomik yapı tarafından biçimlenmesini beraberinde getirir. Türkiye toplumunun yaşadığı ça-

tışmalardan, siyasal ve toplumsal dönüşüm sancılarında üniversiteler tecrit olamazlardı.³ Aynı zamanda toplumsal-ekonomik yapının tekrar üretildiği, yinelenildiği üretim merkezleri olma rolünü üstlenir üniversiteler. Bu şekillenme beraberinde üniversitelere " ideoloji fabrikaları " olma misyonunu eklemler. Toplumsal yapının yaşadığı tüm dönüşümler üniversitelere toplumsal yapının ihtiyaçları doğrultusunda bir değişime sürükler. Üniversitelerin tarihsel sürecini kısaca çözümlersek daha net bir şekilde " ideoloji fabrikaları " olma özelliğini görebiliriz.

"İlk üniversitenin günümüzden yaklaşık bin yıl kadar önce Batı Avrupa'da kurulduğu kabul

görür. Başta kilisenin kesin denetimi altında, Katolik dogmaların yönlendiriciliği altında " Katedral okulları " niteliğinden öte bir anlamı olmayan üniversiteler)" ⁴ Kısaca belirtmemiz gerekirse ilk olarak Katolik Kilisesi'nin sıkı denetimi altında işlevini sürdürmüş ve bu dönemin toplumsal yapılanmasına bağlı olarak bilgiyi bu toplumsal yapılanmanın ihtiyaçları doğrultusunda üretmiştir. " Daha sonraki dönemde " ... Ulusal değerler ve ulusalcı ideolojilerin " başlıca üretim ve yayma odakları arasındadır.⁵ Bu dönem ulus devletlerinin yapılanmasının yaşandığı dönemdir.

Kapitalizmin gelişmesi ile birlikte konumlanışı tamamen farklı-

laşmıştır. Fakat bu farklılaşma üniversitelerin var olan toplumsal yapıyı yeniden üreten kurum özelliğinden kurtaramamıştır. Özellikle Neo-Liberal politikaların hız kazanması ile birlikte üniversitelerin yapılanması da değiş-

egitim-ideoloji ilişkisidir. Çünkü üniversite bir eğitim kurumudur ve her toplumsal yapının kendine özgü bir eğitimbilimi politikası vardır. Eğitimin bir bütün olarak örgütlenişi toplumsal yapının kendi ihtiyaçlarını, kendi devamlılı-

Yani " Toplumsal bir sistem olan eğitim hem okullarla hem de toplumun işleyişinin bütünlüğünde örgütlenmiştir. "6

Peki Eğitim Nedir ?

" Eğitim, bireyin çevresini algılama, anlama ve denetlemeye

meye başlamıştır. Kapitalizmin gelişmesi ile birlikte sermaye için idareci ve kalifiye eleman yetiştiren buna paralel olarak sermaye için teknoloji üreten bir kurum özelliği kazanmıştır.

Eğitim İdeoloji İlişkisi

Üniversitelerin ideoloji fabrikaları ve teknoloji üretme fabrikaları olma misyonunu incelerken esas yönelmemiz gereken olgu

ğını vb. özelliklerinin karşılanması bağlamında gerçekleştirilir.

Eğitimle ilgili ders kitaplarında ki tanım " bireye istendik yönde davranış kazandırma sürecidir. " İstendik davranış istendik insan modelinin yansımasıdır. Egemen sistem amaçladığı insan modelini örgütlediği eğitimbilimi özgünlüğünde sunar ve eğitim biliminin amaçladığı insan modeline uygun okul yapılması oluşturulur.

yönelik olarak tek başına yada bir grup içinde sürdürdüğü zihinsel çabadır. "

* Eğitim, bireyin bireyselleşmesi kadar, aynı zamanda onun toplumsallaşması aracıdır da. Bireyin bireyselleşmesi, onun özgüven ve öz karar mekanizmalarının gelişmesi anlamına gelmektedir. Bireyin toplumsallaşması ise; eğitim yolu ile toplumsal birikimden yararlanması böylece elde

edilen yararın toplumsal iş bölümü içinde tekrar topluma dönüşürülmesi demektir.⁷

Genel hatlarıyla yapılan alıntı eğitimin tanımlanması için uygundur. Bilginin toplum için üretilmesi olgusu esas alınmıştır. Buna paralel olarak bireyin çift yönlü gelişimi benimsenmiştir. Bu eğitim-bilim anlayışı bilgiyi bir meta olarak görmemektedir.

Günümüzde Üniversite

Daha öncede belirttiğimiz gibi üniversite yapılanmasını incelerken çıkış noktası olarak eğitim-ideoloji ilişkisini esas alacağız. Çünkü: "yüksek öğretim kurumları her zaman esas iş olarak ideoloji fabrikaları olmuş modern zamanlarda da kapitalist girişimcilere teknisyen ve idareci yetiştirme işlevi üstlenmiştir."⁸

Eğitim-ideoloji ilişkisi çerçevesinde günümüz eğitim sisteminin işlevini şöyle tanımlayabiliriz: Tek tip insan yetiştiren, kişileri, yaratıcılığı, üretkenliği öldüren bir işlev üstlenmiştir.

1980'lerden sonra Neo-Liberal politikaların hız kazanması üniversitelerde yeni bir dönemin başlangıcı olmuştur. Bununla birlikte "küreselleşme" yaftası altında uygulanan Neo-Liberal politikaların eğitim uygulamaları gitgide artan toplumsal eşitsizlikleri yeniden üreten ve meşru kılan bir işlev üstlenmiş bulunmaktadır.

"... Artık üniversitenin toplum için bağımsız bilim üreten kurum olmaktan çıkartılıp, sermayenin sözcüsü konumuna getirilmesi gerekiyordu."⁹ Üniversitelere yüklenen bu misyon Neo-Liberal politikaların hız kazanması ile birlikte yakıcılığını hissettirmeye başladı. Şunu unutmamak gerekiyor, Neo-Liberal saldırıların eğitim alanındaki ana eksenini ve belirleyici yönünü paralı eğitim oluşturmaktadır.

Emperyalist-kapitalizmin içine girdiği bunalım sonrasında kendisini yenilemek ve sürece uygun şekillenmek için belirli bir yapılanma modeli yaşama geçirmiştir. Kendine bağımlı ülkelerde ise "devletin yeniden yapılandırılması", "devletin küçültülmesi" gibi kavramları "sosyal patlama" tehlikesini engellemek için yaşam alanı bulmuştur. Üniversitelerde bu yapılanma sürecine uygun olarak şekillenmeye dahil edilmiş ve sermaye katılım sürecinden birer ticarethane kurumu olmaya doğru ilerlemektedir. Böylece üniversitelerin toplumsal işlevi tamamen değişecek ve eğitim tamamen belli bir sınıfa özgü olacaktır. Diğer bir değişle; Eğitimin paralı hale gelmesi yalnızca üniversitelerin 'kar eden kurumlar' olarak yeniden yapılandırılması bakımından değil, eğitim alabilecek sınıfın belirlenmesi açısından da bilinçli tercihler olarak şekillendi.

YÖK sadece üniversiteleri yarı açık cezaevine yada tek tip üniversitesi modeline uygun yapılanma içerisine sokmamış, aynı zamanda üniversitelerin niteliklerinde daha da geriletmiş ve bilim üreten toplumun aydınlanma merkezi olma misyonlarını tamamen ortadan kaldırmıştır. "

Eğitimin belli bir sınıfa özgüleşmesi ile birlikte üniversite kapıları emekçi halk çocuklarına kapatılacaktır.

Tüm bu belirlemeler şunu açıkça gösteriyor ki "modern zamanlarda" üniversiteler toplumsal işlevi bakımından yeni olarak sermayenin ihtiyaçlarını karşılayan ve gelişen yeni süreç ile birlikte sermayeye katılım aşaması bakımından "kar" eden birer kurum aşamasına geçirilmesi amaçlanmaktadır. Üniversiteye yönelik en kapsamlı saldırılar bu yönde gerçekleşmektedir.

Yök ve Üniversiteler

Nedir YÖK? Ahmet İnsel'in 5 Ocak 2003 Radikal İki ekindeki "Yükseköğretim MGK'sı" başlıklı yazısıyla cevaplayabiliriz bu soruyu. Yada "YÖK 12 Eylül askeri darbesinin toplumu tek tipleştirme perspektifinin bir ürünüdür."¹⁰ Bir başka deyişle tek tip öğrenci modeli ve buna paralel olarak tek tipleştirilmiş toplum anlayışını esas alan bunun gerçekleşmesi için bilimsel üretimin olmadığı. Akademik özgürlüğün yaşam bulamadığı yani tek tip üniversite yapılanmasını yaşama geçirmek için kurulmuş bir kurumdur YÖK.

"YÖK bir askeri darbenin ürünüdür."¹¹ 12 Eylül Askeri darbesi sonucunda üniversiteler "yarı açık cezaevine" dönüştürülmüş ve bu dönüşümün uygulayıcısı YÖK olmuştur. YÖK sadece üniversiteleri yarı açık cezaevine yada tek tip üniversitesi modeline uygun yapılanma içerisine sokmamış, aynı zamanda üniversitelerin niteliklerinde daha da gerilemiş ve bilim üreten toplumun aydınlanma merkezi olma misyonlarını tamamen ortadan kaldırmıştır. "... 12 Eylül'ün hemen ertesinde önce Türkiye'nin en iyi beyinleri Sıkı Yönetim Yasasının bir maddesine dayanılarak üniversiteden kopartıldı, ardından YÖK denetimi yıllar boyunca üniversiteleri yüksek lise benzeri bir disiplin kurumuna çevirmeyi

becerdi."¹² YÖK'ün faaliyetlerinin sonucu olarak üniversitelerimiz, önemli niteliklerini yitirmiştir/yitirmektedir.

"Üniversite sayısının 80'e öğrenci sayısının 1,5 milyona yaklaşmış olmasına bakmayınız; üniversitemiz, uluslararası bilim düzeyindeki araştırmaların kalitesi ve öğretim üyeleri yetiştirme

altına ve anti-demokratik yasa ve uygulamalarıyla üniversitelerin önemli bileşenlerinden öğretim elemanları ve öğrencilerin siyasete katılımını engellemiştir. "Oysa, üniversitelerde bir çelişmeler yumağıdır. Her çelişkili yapı gibi ileri ve geri unsurları bir arada barındırmaktadır. Bu unsurlar, toplumsal harekettten ve siyasal

sayıları bakımından geriye gitmektedir."¹³

12 Eylül Askeri Faşist Darbesinin üniversiteler ayağı olan YÖK üniversiteleri emir komuta zinciri

gelişmelerden bağımsız değildir."¹⁴

YÖK üniversiteleri ülkede yaşanan sorunlardan soyutlayarak var olan ekonomik siyasal iktidarın bu alandaki egemenliğini pe-

kıştırmış ve üniversiteleri bu devamlılığın "ideolojik fabrikası" olarak biçimlendirmiştir.

Nasıl bir üniversite ?

Üniversiteyi toplumsal aydınlanmanın merkezi ve toplumun beyni olarak algılamak gerekmektedir. Bireyin tek tipleştirildiği değil tüm yönleriyle gelişmesinin amaçlandığı bununla birlikte yaratıcılığının geliştirilmesinin amaç olarak benimsendiği bir içeriğe kavuşturulması gerekmektedir. Üniversiteler bilginin kutsandığı kurumlar olmayıp tam tersine bilginin üretildiği, tartışıldığı, eleştirildiği ve toplumun ihtiyaçları doğrultusunda topluma sunulduğu toplumsal aydınlanma merkezleri olmalıdır.

"Bilim özgürlüğü ideali, ancak eleştirel düşüncüyü içinde barındırdığı ölçüde gerçekleşebilir ve üniversitelerde, eleştirel düşüncenin ve bir bütün olarak toplumun ilerlemesine ancak karşıt fikirler üretmek katkıda bulunabilir."¹⁵

Tek tipleştirilmek istenilen sadece insanlar değildir. Üniversitelerde benzeştirilmek istenmektedir. Bunun için üniversitelerin farklılıklarını korumaları ve geliştirilmeleri gerekmektedir.

Nedir bizim üniversite modelimiz ?

Üniversitelerin gerçek birer bilim yuvası olması ya da toplumsal aydınlanmanın itici gücü misyo-

nuna eklenmesi için onun yönetsel ve akademik özgürlüğünün sağlanması gerekmektedir. Yönetsel özerklik yapılanmasının yaşam bulması beraberinde bilginin özgürleşmesini getirecektir.

Üniversite bileşenlerinin tümünün-öğretim elemanları, öğrenciler, üniversite çalışanları- oluşturduğu demokratik yönetim yapılması sağlandığı bir üniversite anlaşılmalıdır. Bu yapılanma beraberinde her türlü araştırmanın, tartışılmanın ve sorgulamanın özgürce yapıldığı bir şekillenışı beraberinde getirecektir.

Bu yapılanmanın sonucu olarak bilgiyi toplumun ihtiyaçları doğrultusunda üreten ve bilgiyi "özgürleşmenin" aracı olarak algılayan, bilgiyi "kutsamayan" ve "metalaştırmayan" bir eğitim anlayışı yaşam bulacaktır. Bu süreç, bilgiyi toplumsal yaşamdan yalıtmayan onu toplumsal yaşamın bütünleyicisi olarak tanımlayan şekillenme ile devam edecektir. MAO'nun dediği gibi "*gerçeği pratik içinde keşfetdin ve gene pratik içinde kanıtlayıp geliştirin*"¹⁶

"*Demokratik Halk Üniversiteleri... Eğitimi, insanların gerçekliği eleştirel ve yaratıcı olarak ele aldıkları, dünyalarının dönüştürülmesine nasıl katılacaklarını keşfettikleri bir araç " bir özgürleştirme grafiği " haline gelmesini sağlayan eğitim anlayışıyla burjuva-feodal eğitime bir alternatiftir.*"¹⁷

KAYNAKÇA

1. Gürcanlı Emre, Evrensel Kültür aralık 99
2. Aydoğanoglu Ekrem, Evrensel Bilim Bahar 2002
3. İnel Ahmet, Radikal iki 5 Ocak 2003-02-20
4. Demirel Temel, vs. Eğitim ne için? Üniversite nasıl? YÖK nereye? Ütopya yay.
5. Demirel Temel, vs. age
6. Paralı Parasız kapitalist eğitime hayır, maya broşürleri syf. 15
7. Önder İzzettin, eğitim ne için? YÖK nasıl? Üniversite nereye? Ütopya Yayınları
8. Ateş altında üniversite, özgür üniversite defteri
9. Önder İzzettin, Sunağa yatırılan Üniversite, 05,03,2003 Cumhuriyet
10. Kahya Mustafa, Üniversitemi İstiyorum 10,01,2003 Özgür Gündem
11. Türker Yıldırım, Milli Üniversite Komutanı, radikal
12. Berkan İsmet, Üniversitede Özgürlüğün anlamı, radikal
13. Aysan Mustafa YÖK tamamen kalkmalı, 10,01,2003 Radikal
14. Üniversite ve Demokrasi, Evrensel Kültür, Aralık 99
15. Aydoğanoglu Erkan, Evrensel Bilim Bahar 2002
16. Zedung mao seçme eserler cilt 1 sayfa 392
17. Eğitim ve Üniversite Özgür düşün Ağustos 2002

TARİHTE YÖNTEM SORUNU

(I)

I. Tarih ve Tarih Yazımı 'Tarih yazımı neye hizmet eder?'

Günlük dilde tarih; "geçmişte yaşanan olaylar" olarak tanımlanmaktadır. Böyle olunca tarih yazımı, yaşanan olayların kronolojik sırayla yazılması, tarihçi de bu sıralamayı yapan kişi olarak algılanmaktadır. Sonuçta birçok insan, tarih yazımının tarafsız olabileceğine, belgelere dayalı nesnel bir tarih yazımına ulaşabileceğine, ulaşılması gerekliliğine inanır.

Tarih yazımının "tarafsız" olabileceğine inanmak, insanın sosyal bir varlık olmadığına inanmakla eşdeğerdir. Tarihçi sadece olaylardan ve olgulardan bahseden kişi değildir, o olguları yorumlar, yorumlarken de içinde bulunduğu çağın, ait olduğu sınıfsal-kültürel kampın etkisiyle yapar bunu. Olgusal doğrularla ahlaki doğrular

ayırmanız gereklidir. "Bu bir masadır." dediğimizde, eğer bir masayı işaret ediyorsak; bu; olgusal bir doğrudur. Ama "Bu güzel bir masadır." dediğimiz anda bir tavır içinde bulunuz kendimizi. Tarih yazımında yalnızca olgusal doğrular değil, ahlaki doğrular da konuşur. Birincisinin doğruluğu veya yanlışlığı nesnel olarak kanıtlanabilir. Ama ikincisinin kanıtı ihtiyacı yoktur, çünkü bir tavidir o! Beyazlar ile Amerikan Kızılderilileri'nin savaşımı, hatta yerli halkın tümden imhası, üzerinde herkesin bulunduğu olgusal bir doğrudur. Ancak beyazların kendi savaşımını "vahşi topraklara uygarlığın taşınması" olarak göstermeleri ahlaki tavrısal doğrulardır. Burada yaşanan olayı bir sömürgeci katliam olarak görmek ise kendi ahlaki tavrısal doğrumuzdur. Anlatmaya çalıştığımız şey Proleter tarih yazı-

mı ile Burjuva tarih yazımının aynı "belgelere" dayansalar bile asla aynı olamayacağıdır.

Konuya en güzel örneklerden birini vererek devam edelim. Fransız devrimini anlatan üç farklı tarihçi aynı olayı nasıl değerlendirmektedir. 1793 yılında Fransız proletaryası, burjuvaların da desteğiyle, kiliselere saldırır. Altın heykeller soyulur, papazlar idam edilir, dini okullar tahrip edilir vs. Hıristiyan bir tarihçi olan P. Gaxotte bu olayı "sokak serserilerinin, lümpenlerin eşkıyalığı" olarak lanetler. Düşünceleri iyi bilinen S. Tanilli kendi Fransız Devrimi tarihinde, aynı olayı "halkın laiklik yolunda bir başkaldırısı, binlerce yıllık baskıya isyanı" olarak kutlar. Marksist tarihçi D. Guerin ise, Proletaryanın devrimci coşkusunun, burjuvazi tarafından bilinçli olarak kiliseye yöneltildiğinin bu şekilde işin sonun-

da burjuvazinin karlı çıktığının altını çizerek olayları işçi sınıfı açısından değerlendiriyor. Tarih yazımı, Herodotos'tan bu yana daima taraflı ve tavırsal olmuştur. O halde "belgelere" dayalı her yazım bu "belgelerin" kendisi de taraflı olduğundan nesnel olamazlar. Düşünün ki bugün gerçeklikleri sürekli tartışılan gazeteler yarın "tarihsel belge" olarak kabul edilebilirler.

Öte yandan "tarafsız bir yazım" neye hizmet edecektir. İnsan doğa olayları karşısında canı isterse tarafsız kalabilir. İki gök cisminin çarpışması taraf tutmayı gerektirmez ama insanlığın sorunları karşısında tarafsızlık başka bir anlam kazanır. Neden tarihle ilgileniyoruz? Tarihle nasıl ilgileniyoruz? Bize sıkça söylenildiği üzere tarih geçmişi bilme ve anlama aracı değildir. Bugünü, kim olduğumuzu anlamamızın aracıdır. Uygarlık denilen olgu hep var mıydı? Sınıflar insan doğasının kaçınılmaz sonucu mu? Savaşlar olmazsa olmaz olaylar mı? Dünya hep böyle miydi ve böyle mi kalacak?... Tarih bilinci kim ve ne olduğumuzun, kim ve ne olmadığımızın anahtarıdır. Sordüğümüz bu soruların cevabı tarihte gizlidir. Bir anlamda geleceğe yön verebilmemiz için bu bilinç gereklidir.

II. Diyalektik ve Tarihsel Materyalizmin "Karşıtlarından Farkı"

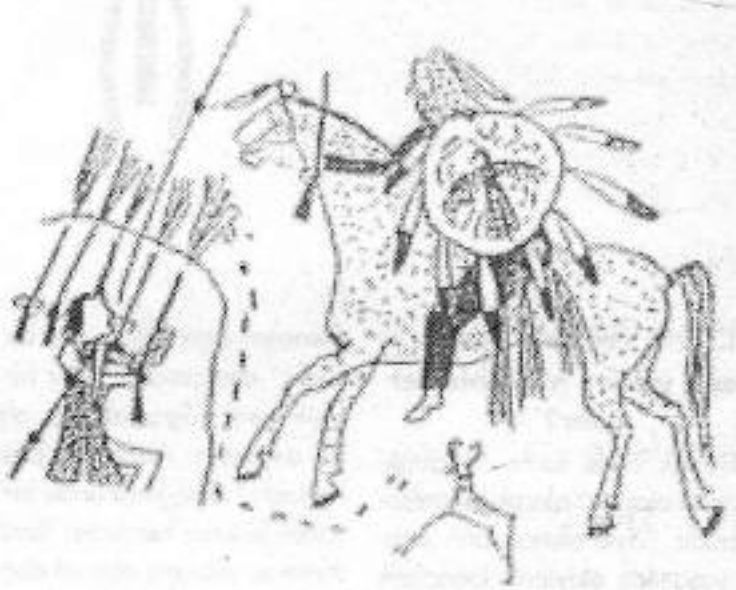
Tarihsel-Materyalizm, bizim tarihe bakış açımızın terimsel karşılığı budur. Tarihsel-materyalizm, diyalektik materyalist tarih kavramıdır. Bunu kavramak için diğer tarih ku-

ramlarını kısaca inceleyelim.

Karşımıza idealist tarih yorumları çıkar. Dünyanın bir tanrı tarafından yaratıldığını ve yaşananların kadere bağlı olduğunu savunan klasik idealist düşünceler insanı tarihin nesnesi olarak algılayan, Hegel idealizmi insanın tarihin öznesi olduğunu kabul eder.

alınan geleneklerin yorumlanmasından yani yine kültürün kendisinden etkilenmektedir. Bu da aynı coğrafi ortamı paylaşmalarına rağmen iki kabileden nasıl farklı kültürlerin geliştiği sorusunun cevabı olmaktadır.

Öte yandan karşımıza mekanik materyalist tarih yorumları çıkar.

Angolkin Resimleri (Kuzey Amerika)

Ancak Hegel düşüncesinin tarihe yön verdiğini kabul ederken tarihle-düşünce arasındaki ilişkide çubuğu daima düşünceden yana bükümüştür. Hegel ve takipçileri için düşünceler, maddi koşullardan bağımsız gelişirler. Örneğin ünlü Antropolog F. Baaz, ilkel toplulukların kültürlerinin, yaşadıkları coğrafi ortamla bir uyum sergilediklerini fikrine katılmamıştır. Ona göre, toplulukların kültürü coğrafi koşulların baskısından çok atalardan

Bu okul insanın sosyal ve kültürel gelişimini yalnızca üretim tekniklerinin gelişimine üretim tekniklerinin gelişiminde coğrafi ve biyolojik etkilere bağlarlar. Materyalist tarihçiler; evrimci olmayanlar (Marvin Harris) ve evrimci olanlar (Karl Kautsky) şeklinde kabaca ikiye ayrılabilirler. Bu materyalizm, Burjuva materyalizmidir ve ne yazık ki proleter saflarda hala etkilidir. Harris'e göre, toplumlar altyapı ve üst-yapı arasında çelişkiler taşımazlar.

içerisindedir. Toplumun ahlaki gelenekleri, yönetim biçimi, altyapının ihtiyaçlarıyla örtüşür. Altyapı da biyolojik ve ekonomik ihtiyaçlara göre şekillendiği için, biz ilk önce fark etmesek de, toplumlar maddi bir zemin üzerinde yükselirler.

Örneğin Hindistan'da ineklere tapılması, açlık zamanlarında bile ineklerin kesilmemesi, ilk bakışta toplumun üstyapısal geleneklerinin, altyapısal ekonomik ihtiyaçlara bir üstünlük sağlaması olarak algılanabilir ama Harris Hindistan'da ineklerin kesilmemesini, petrolün bulunmadığı bu kalabalık ülkede, tezeğin tek enerji kaynağı olarak kullanılmasına bağlıyor.

Nasıl ki doğada her canlı kendisine yararlı organları evrimle geliştiriyorsa, sosyalizmde 'iyi bir şey' olduğu için gelecekti. 'iyi bir şey olduğu için' sosyalizmin kendiliğinden geleceğini düşünüp, bekleyenler 'kendiliğinden gelmeyince' de sosyalizmin 'kötü bir şey' olduğunu düşünmeye başladılar.

Sonuç olarak başka kanıtlarla birlikte, akla aykırı gibi görünen inegē tapma inancının, aslında gayet akla uygun olduğunu savunarak, düşüncenin daima maddi zeminin bir yansıması olduğunu kanıtlamaya çalışıyor.

Harris, Marksist olduğunu belirtip Marx'ın tek hatasının "Hegel'den aldığı 'diyalektik yöntem'e sahip çıkması" olarak özetliyor. Amerikalı anti Marksist tarihçiler ise Harris'in 'Marksist' yöntemini eleştirip "toplumsal kültürün, maddi zeminin dolaysız bir yansıması olmadığını" kanıtlamaya çalışmaktadırlar. Oysa Marx hiçbir zaman böyle bir şey savunmadı. Marx'ın tarih yöntemi ne idealist, ne de mekanik materyalisttir. Diyalektik-materyalizmin tarih anlayışı ikisinden de farklıdır. Ne yönden? Bir kere Marx'a göre üstyapısal kurumları belirleyen, dini, gelenekleri, kültürü yaratan 'maddi zemin' (biyolojik ve ekonomik, coğrafik zemin) değil 'tarihsel koşullardır'. Marx Kapital'de şunları yazıyordu: "Bir köpek için neyin yararlı olduğunu bilmek için, köpek doğasının incelememiz gerekir. Bu doğa 'yararlılık ilkesinden' ayrı düşünülemez. Aynı ilkeyi insana (uygulamak için)... ilkin insan doğası, ardından da insan doğasının tarihin her bir döneminde geçirdiği dönüşüm hakkında genel bir bilgi sahibi olunmalı." (c.11.671)

Maddi zemin tek başına insan düşüncesini belirlemez, yalnızca unsurlardan biridir. Ne coğrafya ne de ekonomik ihtiyaçlar bunlara tam olarak uyan 'akla uygun' üstyapısal kurumların oluşmasını sağ-

lamaz. Arada daima diyalektik bir çelişki var olur. Bu diyalektik çelişki ekonomik ilişkiler ile, siyasal düşünceler arasında tam bir uyum değil, gerginlikler yaratır. Bu gerginlikler belli anlarda patlamalara (devrime) yol açar. Bu yüzden idealist tarihçiler bazı konularda haklıdır. Mesela birçok ülkede inek vardır. Birçok ülke Hindistan gibi yoksuldur ama inekler yalnızca Hindistan kültüründe böylesi özgün bir konuma yükselmişlerdir. Marksist tarih anlayışının idealizmden uzaklaştığı nokta kültürün görece özgünlüğünün değil, öncüllüğünün reddedilmesidir.

İdealist tarihçiler, düşüncenin dünyayı kavramada temel nokta olduğunu savunurlar. Örneğin Arkeolog Hauptman, 'insanların önce yerleşik yaşama geçme kararı alıp, bu bilince ulaşmış, sonra köyler kurmaya başladıklarını' savunmuştur. Ona göre dini törenler için bir araya gelmek, insanlarda birlikte yaşama kültürünü geliştirmiş ve sonra da onları köyler yapmaya itmiştir. Oysa Marksist bir arkeolog için bu yalnızca yerleşik yaşama geçişin nedenlerinden biridir. İnkâr edilemez bir etkide bulunsa bile, ürün yetiştirme, tarım bilinmeden insanlar, doğa şartları nedeniyle yerleşmeye zorlanmadan, salt "Haydi yerleşik yaşama geçelim" "bilinci ile köylerin kurulduğunu savunmak! (ki bu durumda insanların ne yiyip ne içecekleri sorusunu hatırlatalım) İşte idealist tarihin çöküş noktası budur.

Burjuva materyalizmi ve tarihçiliği, insan bilincini ve iradesini yok saymış, Sosyal Darwinciler hayvanlarla insanlar arasındaki sı-

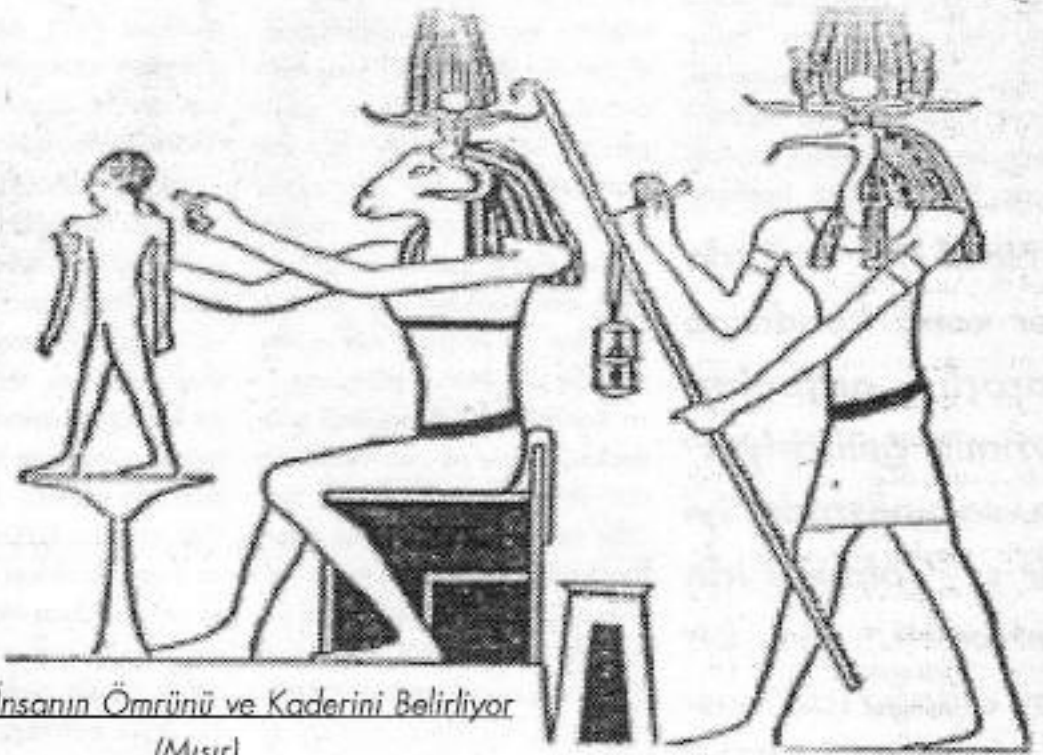
hayvanlarla insanlar arasındaki sınırı neredeyse ortadan kaldırmıştı. Onlara göre insanlar, yalnızca maddi gereksinimlerden yola çıkarak yaşayan, yalnızca maddi sorunların çözümüne yönelik düşünen canlılardır. Onlar için belli bir düşünceyi ortaya çıkışı ve kendini kabul ettirmesi için yalnızca maddi süreçlerin ilerlemesi yeterli idi. Örneğin Kautsky için, sosyalizmin kurulması için, teknolojinin gelişmesi,

bekleyenler "kendiliğinden gelmeyince" de sosyalizmin 'kötü bir şey' olduğunu düşünmeye başladılar.

İnsanlar her zaman akla uygun ve yararlı fikirlere kapılmazlar. Harris materyalizmi bu noktada çöker. Bugün modern bir insanın kola tüketimi süt tüketiminin 34 katıdır. Bu sorun 'bilinçsizlik' sonucudur. 'Yetiştirilme' meselesidir. Harris gibi düşünceyi maddi zemine

hin yasalarına aykırı olmakla suçlamıştı. Çünkü Martov, Plehanov ve Kautsky'e göre proleter Devrim 'gelişmiş' batı ülkelerinde olabilirdi. Bu yüzden Lenin, 'Hegelcilikle' 'aşırı iradecilikle' suçlanmıştır. Bilincin önemini reddedemeyiz ama son olarak üçüncü bakış açısı olan idealistler gibi onu tarihten koparamayız. Ne demektir bu?

Bilinci ve insanın tarihe yön verebilmesini lafta kabul etselerde,

Tarırlar İnanın Ömrünü ve Kaderini Belirliyor
(Mısır)

işçilerin nüfusun çoğunluğunu oluşturması gerekiyordu. Evrimciler sıçramaları reddettiği için, bu koşulların oluşmasını beklemekten başka bir görev de kalmıyordu onlara. Nasıl ki doğada her canlı kendisine yararlı organları evrimle geliştiriyorsa, sosyalizmde "iyi bir şey" olduğu için gelecekti. "iyi bir şey olduğu için" sosyalizmin kendiliğinden geleceğini düşünüp,

uygun olduğunu savunmak, Kapitalist ideolojinin, Burjuva üstyapının, emekçilere, halka uygun olduğunu savunmakla eş anlamlıdır. Öte yandan bilincin, maddi evrimle şekillendiği fikri de kabul edilemez. Bilinç sıçrar ve tarihe yön verebilir. Maddi zemini aşabilir. Eğer buna inanılmazaydı Ekim Devrimi olmazdı. Lenin'e karşı çıkan Martov 'Nisan Tezleri'ni tari-

Kautsky ve taraftarları, hiçbir zaman Marksist bir tarihe anlayışına sahip olmamışlardır. Harris gibi onlarda insan bilincini yalnızca maddi zemine bağlamışlardır. Oysa Marx, bilinci maddi zemine değil, 'tarihsel koşullara bağlamıştır. Tarihsel koşullar bir toplumun belli bir anda sahip olduğu ekonomik altyapı, üretim araçları-ilişkileri, üretim şekli, ideolojisi, kültürü ve

var olan sınıfların örgütlenme düzeyidir. Görüldüğü gibi 'maddi zemin' burada önemli olmakla birlikte unsurlardan birdir yalnızca. Mesela 1100 yılında, Bizans, Abbasi ve İran toplumlarını ele alalım. Hepsi benzeri coğrafyalarda, aynı tarım ürünlerini eken, aynı maddi üretim araçlarına sahip olan bu toplumlar, sınıflar arası ilişkilerde de benzeşmelerine rağmen, bambaşka kültürlere, ideolojilere sahiplerdir. Ve hepsinin çevresi bambaşka olmuştur. Eğer 'tarihsel yasalar' kimya ve fizik yasalarını anlıyorsak, tarihsel gelişimini kavramamışız demektir. Suyun belli bir derecede kaynaması, sürekli tekrar eden ve suyun özne olmadığı bir durumdur. Oysa tarihsel olaylar, önceden tahmin edilebilir ama kesinlikli bir öngöründe bulunulamaz. Tarih tekerrür etmez ve aynı koşullar her zaman aynı sonuçlara neden olmaz. Kautsky materyalizmi, bilinci ve tarihe müdahaleyi es geçtiği için, tarihsel kaderin olayları belirlediği idealizmle aynı şekilde, olayların kaçınılmaz şekilde kendiliğinden gelişime bağlamıştır. 'Sosyalizmin zaferi kaçınılmazdır' demişti Kautsky. Bu söz "Sosyalizmin zaferi için çabalamaya gerek yok, o nasıl olsa kurulacaktır." anlamına geliyordu.

Sosyalizm elbette tüketim toplumu adı altında yok olan dünyamız için kaçınılmaz tek kurtuluşur. Ama tarihle ilgili bir öngörü, doğa ile ilgili bir öngöründen farklı bir noktadadır. "Su yüz derecede kaynayacak" önermesi suyun zaten sahip olduğu, engellenemez bir özelliğidir. Ama "Proletarya

kazanacak" önermesi 'düşman yenilecek' önermesi, içinde söyleyenin de özne olduğu ve kanıtlanması iki ayrı sınıfın mücadele dinamiklerine de dolaysız bağlı önermelerdir. Lenin, Gramsci, Lukacs gibi kuramcılar, birbirlerinden bağımsız olarak şunu belirtmişlerdi: "İnsan tarihin (maddi zeminin de-

ğinden önemli olanlarını ele alalım. Psikolojinin bazı kolları, antropoloji ve biyoloji gibi bilim dalları, bazen bilinçlice bazen ise iyi niyetle tarih karşıtı bir konumda durmaktadırlar. Antropoloji tarih dışı bir insan tanımı yapmaktadır. Psikoloji ve biyoloji de öyle. O. Wilson ve R. Dawkins gibi ünlü Ame-

Kuzey Amerika Kızılderili Desenlerinden

ğil tarihin] hem nesnesi hem öznesidir." Burada insan derken işçi sınıfı olarak kullandığımızı belirtelim. Tarihsel koşullar, maddi üretim biçimleri ve biçimsel geleneklerle insan bilinci belirler. Ama insan da bilinci kullanarak kimi zaman yepyeni fikirlerle tarihi belirler. Marks'ın deyişiyle "İnsan yapacaklarını önce kafasında tasarlar ama bunu belli tarihsel koşullar içinde yapar." Idealizmin reddettiği ise işte bu 'tarihsel koşullar'dır.

III. Tarih Karşıtları

Sayırsız tarih karşıtı hareket

rikalı genetikçiler, burjuva toplumunun insanın bencil genlerinden doğduğunu savunmaktadırlar. Onlara göre insanlar genlerince yönetilir. Hatta Dawkins biz birer makinayız diyecek kadar ileri gitmektedir. Genler de bencil olduğuna göre, sınıflı toplum kaçınılmazdır. Üstelik yönetici genleri olmadığı için kadınlar daha uzun yıllar erkeklerle yetişemeyeceklerdir (Wilson). Kişiliği topluma ve tarihe değil genlere bağlayınca da insanlığın bugün yaşadığı her şeyin (özel mülkiyet, savaşlar) hep var

inanınız.

Basit bir tarih incelemesi, insanların genlerce yönetilmediğini, zeki ırklar olmadığını, erkeklerin sahip olduğu gücün tarihsel koşullardan geldiğini kanıtlar. Bu yüzden genetikçiler savlarını ciddi kanıtlara dayandıramamakta, sürekli basit hayvanlardan örnekler vermektedirler. Ama genetikçilik, suçun, eşitsizliğin, ırk ayrımcılığının, 'bilimsel' altyapısını oluşturan, insanı 'bilimsel bir kaderciliğe sürükleyen', 'değişimi reddeden' yapısıyla önemli bir tehlikedir. İnsanlar, milyonlarca yıl bırakalım 'bençil' olmayı 'ben' olduklarını bile bilmeden yaşadılar. Paleolitik (insanlığın ilk üç milyon yılı) çağ boyunca gerçekte zayıf bir canlı olan insanı, vahşi hayatta ayakta tutan 'dayanışma', 'paylaşma' edimidir. Buna değineceğiz. Ama şunu belirtelim paleolitik insan 'insan' olduğunu bile bilmiyordu. Kendisini leoparla, kurtlarla özdeşleştiriyordu. Birey ve 'bireysellik' üç-dört yüzyıllık kavramlardır. Daha önce insanlar kendilerini kabile, aşiret, ana-baba adıyla isimlendirirlerdi. Birey kavramından önce kabile kandaşlığı veya dinsel mistisizmde gördüğümüz 'ortak ruhun (tanrı) kişide yansması' olarak ifade edilirdi insanlar. Bugün hala Hindistan'da kişiler kendileri olduklarına inanmazlar. Reenkarnasyon sonucu bir köpek olarak yeniden doğabilirler. Bazı ilkel kabilelerde hala 'ben' kelimesi yoktur. Hiçbir ırkın ya da cinsin yönetme genlerine sahip olmadığını da belirtelim. Dil ve kültür olmadan bir adaya bırakılan insan yavrusu, bırakın yönetmeyi, kendini en basit hayvanlar-

dan bile ayıramayacaktır. Bu ayrıca psikolojini de es geçtiği konulardan biri.

Malinowski, Trobriand adalarında ilkel toplumları inceledikten sonra şu sonuca varmıştır: "Freud ve psikiyatrinin tüm iddiaları yalnızca batı toplumunu bağlamaktadır".

Trobriand adalarında bildiğimiz anlamda evlilik olmadığı gibi çocuklar cinselliklerini serbestçe yaşamaktaydılar. Giyinme ihtiyacı, papazların baskısıyla ortaya çıkmıştı. Baba yanlı bir aile sistemi olmadığı için ne Freud'un çok üzerinde durduğu 'oedipus kompleksi' (erkek çocuğun babasını düşman ve rakip görmesi) ne kızlarda erkekler karşısında duyulan aşağılık duygusu vardı. Böylece, batı psikoloji okullarının yasalaştığı hemen hiçbir kuram, bu adalarda geçerli olmuyordu. Cinsel baskı yok, utanma yok baba baskısı yoktu. O halde konumuz gereği şu sonuca varabiliriz. Belli bir dönemin ruhsal sorunları insan doğasının kendisi değil, o döneme (tarihsel) ait sorunlardır. Sorunları dışında bulursak bu onları çözebileceğimiz anlamına gelir. Yoksa 'insan olan her yerde ruhsal sorun vardır' tezine geri döneriz.

Psikiyatri öylesine batı merkezli bir kuruluşa sahiptir ki, Avrupa toplumuna girip gelen her türlü gelenek, Kızılderililerin dansları, Ortadoğuluların eğlenme biçimleri, Uzakdoğuluların özveri kültürleri burada çeşitli hastalıklar, mantık dışı hareketler olarak algılanmıştır. Oysa ne insan sadece mantık ve akılla yaşayabilir (duyguları olmadan) ne de mantıklı olmanın her yerde geçerli ölçütleri

olabilir. Foucault'nun dikkat çektiği gibi, doğu toplumlarında belli bir saygı gören, köyün ve mahalenin neşe kaynağı deliler, batıda sürekli aşağılanıp, içeri kapatılmışlardır. Doğulular mantık anlayışında farklı oldukları ve mantığı pek önemsemedikleri için, delilerin topluma kötü örnek olduklarını düşünmemişlerdir. İnsanı tarihten koparılmasın, tarih dışına atılması, gözlerimizi kör eder. Şu paragraf, eleştirdiğimiz tarih dışılığı güzel özetlemektedir. (Hintlilerin) "Ramayana destanı (...) evrensel bir ilgi uyandırır. Soylu ya da köylü, eski Hintli ya da modern Amerikalı, hepimizin aynı temel gereksinimleri ve duygusal tepkileri vardır. İnsanlık evrenseldir, aynı temel değerler bütün zamanlar ve mekanların halkları için geçerlidir." (D. Rosenberg)

Oysa aynı yazar, bir sayfa önce de şöyle yazmaktadır; 'Ramayana destanının kahramanı Rama'nın, karısı Sita'yı başka bir erkek tarafından kaçırılması nedeniyle reddetmesi ve karısını cezalandırması, batılı okuyucuya itici gelebilir. Yine de Rama'nın davranışı anlaşılabilir, çünkü hala toplumunda örnek davranış budur.' Yani bir yandan tarih dışı bir 'evrensel insandan' bahsediyoruz, bir yandan Rama'nın davranışının belli koşullar altında anlaşılabilir olduğunu söylüyoruz! Tarih üzerine söyleyeceklerimiz bu kadar. Bu girişten sonra tarihin tanık olduğu belli başlı toplum modellerine ve bunların arasında bizi en çok ilgilendiren burjuva toplumunun oluşumuna geçebiliriz.

8 MART

ve

KADIN GERÇEĞİ

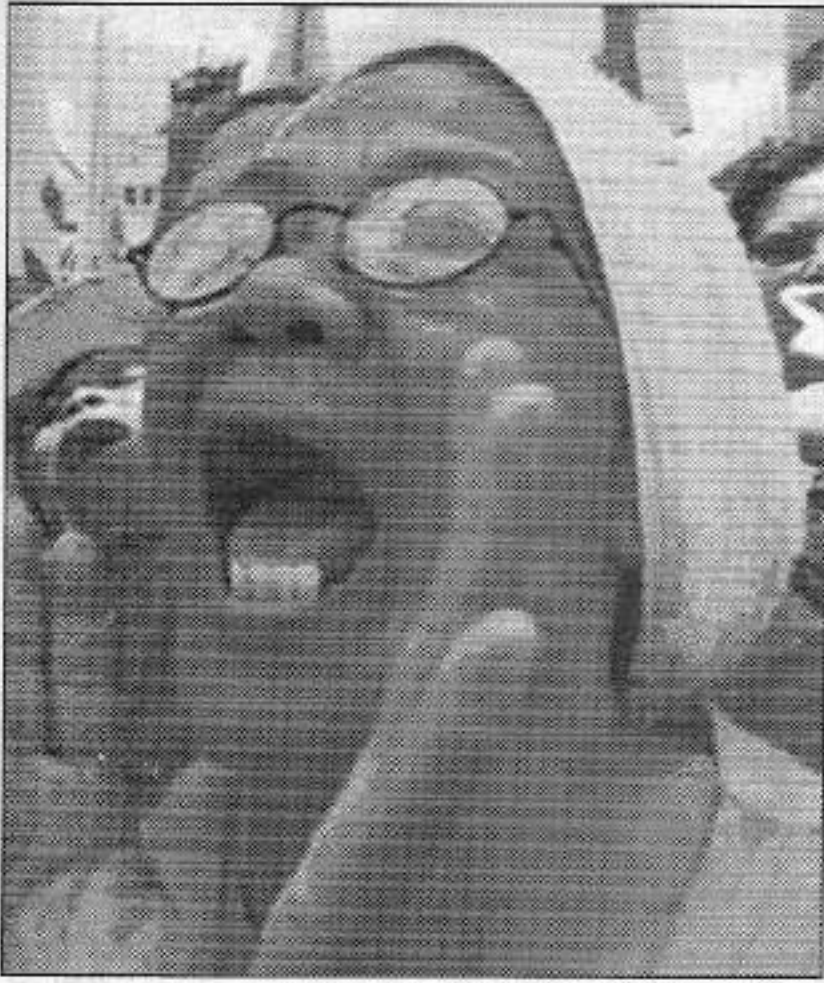
Kapitalist sistemin, görünürde tek eşli olan çürümüş, çıkar ilişkileri içerisinde zedelenmiş aile yapısı tam bir aldatmacaydı. Kapitalizm koşullarında iki kat daha fazla ezilen kadının ekonomik özgürlüğünü kazanması, toplumsal konumunda ve düşünce yapısında farklılıklar yarattı ve bu doğrultuda mücadele ve örgütlenmeler sürdü.

İnsan iki ayağı üzerine dikildiğinde, ellerini kullandığında, alet yaptığında ilk büyük devrim gerçekleşti. Milyonlarca yıllık gelişim sonrasında toplumsal süreç başladı. İnsan yaşamının uzun yıllarını alan ilkel komünal dönemde anaerkil toplumsal düzen hüküm sürdü. Ekonomik, toplumsal, siyasal yapıya yön veren ilkel komünal üretim toplumu içinde kadın toplumda sözü dinlenendi. Bu süreçte kadının ekicilik toplayıcılık, erkeğin avla uğraştığı bir işbölümü içinde yaşıyordu. Çok eşli bir aile yapısı vardı.

Ne var ki, insanın insanla ve doğayla yaşadığı binlerce yıllık bu uyum özel mülkiyetin başlamasıyla bozuldu. Özel mülkiyet ilişkileri içerisinde miras hukukunun gelişmesiyle kadının toplumdaki yeri iyice geriledi. Üretimde kölelik sis-

teminin gelişmesiyle (bir sonraki evre; köleci toplum) kadın, köle ile aynı konuma düştü. Roma ve Yunan köleci devletlerinde olduğu gibi kadınlar kölelerle eşit toplumsal statüdeydi ve oy verme hakları bulunmuyordu. Yani onların bu çerçevede isimlendirdiği demokrasi, insanlık soyunun yarısını dışlıyordu. Kadın gittikçe ekonomik ve toplumsal yönden erkeklere bağımlı hale geldi. Köle isyanlarının büyük bir etkisiyle, sonrasında, feodal sistemin kurulması, kadınların özgürlüklerinin iyice zayıflayışını, zengin evlerin, sarayların birer süs eşyasına eş duruma gelisini getirdi. Anaerkil baskıcı zihniyet kadını bir zevk aracı, bir meta durumuna indirgedi. Feodal beylerinin ilk gece hakkı buna bir örnek teşkil eder.

Burjuva devrimiyle başlayan kapitalist sistemde kadınlar toplumsal

üretimde etkin halde katıldılar. Erkek emeğinin yerini aynı işi daha az ücrete yapacak kadın ve çocuk emeği aldı. Meta üretimi, kır yaşamının büyük aile tipini çözdü. Kapitalist sistemin, görünürde tek eşli olan çürümüş, çıkar ilişkileri içerisinde zedelenmiş aile yapısı tam bir aldatmacaydı. Kapitalizm koşullarında iki kat daha fazla ezilen kadının ekonomik özgürlüğünü kazanması, toplumsal konumunda ve düşünce yapısında farklılıklar yarattı ve bu doğrultuda mücadele ve örgütlenmeler sürdü. Başlangıçta kadınların toplumsal mücadelesine öncülük eden burjuva ve küçük burjuva kadınlardı. 1848'de ABD'de düzenlenen Kadın Hakları Kongresi, Kadın Hakları Bildirgesi'ni ya-

yınladı. Seneca Falls Bildirisi sonrasında kadınların oy hakkı, başarma ve kürtaj hakları gibi burjuva ve küçük burjuva kadınlarca yürütülen kadın hakları mücadelesinin burjuva yasalara yansımaları uzun yıllar aldı ve tüm kazanımlar kağıt üzerinde kaldı. Çünkü var olan eşitsizlik toplumsal sistemden kaynaklanıyordu, kazanılan biçimsel bir eşitlikti.

Kadının burjuva toplumda çeşitli biçimlerde aşığılanması sürdü. Proleter kadınların toplumsal, sınıfsal aktif mücadelesi kendine yol açmaya ve yükselmeye başladı. Burjuva kadın hareketi ile sosyalist işçi kadın hareketinin temel ayrımları belirginleşti. Burjuva ka-

dınlarca yürütülen feminist mücadeleyle, sosyalist, devrimci-demokrat kadınların yürüttüğü sınıfsal, siyasal, ekonomik, toplumsal mücadele elbette farklıydı. İlki, erkeklerle eşit hakları savunurken, ikincisi için bir eşitlik, özgürlük olacaksa bu iki cinsin ortak mücadelesinde yaratacakları bir toplumsal sistemde gerçekleşmesidir. Ezenlerin olmadığı toplumda egemenlik ilişkileri zaten sona ereceğinden mücadele bu sistemi yaratmaya yönelmeliydi. Sistemin yarattığı ayrı ayrı yönelmek güçleri bölmekten başka işe yaramazdı.

8 MART'I KARŞILARKEN

8 Mart 1857'de New York'ta 40.000 kadın dokuma işçisi, uzun işgünü ve ucuz iş ücretlerini protesto etmek için greve gider. İşçi kadınların yapmış olduğu bu grev kanla bastırılır. 8 Mart 1908 yılında yine dokuma işçisi kadınlar "eşit işe eşit ücret", "eşitlik, özgürlük" sloganlarıyla ayağa kalkar. İşçilerin işten atılması sonucu ayaklanan işçi kadınlar fabrikayı işgal ederler. İşgal sırasında işçi kadınların 129'u yakılarak katledilir. Ve bu nedenle 8 Mart 1910 yılında yapılan II. Enternasyonal'in II. Sosyalist Kadınlar Kongresi'nde Clara Zetkin'in önerisiyle 8 Mart, "Dünya Emekçi Kadınlar Günü" olarak kabul edilir. 1970'li yıllara kadar "Dünya Emekçi Kadınlar Günü" olarak bir çok ülkede kutlanan 8 Mart, Birleşmiş Milletler Kadın Konferansı kararı ile 8 Mart Dünya Kadınlar Günü ilan edilir. BM bu kararı alarak 8 Mart'ta "günler" listesine eklemeyi başarmıştır. Bu karar ile tamamen kendi çıkarları doğrultusunda, gü-

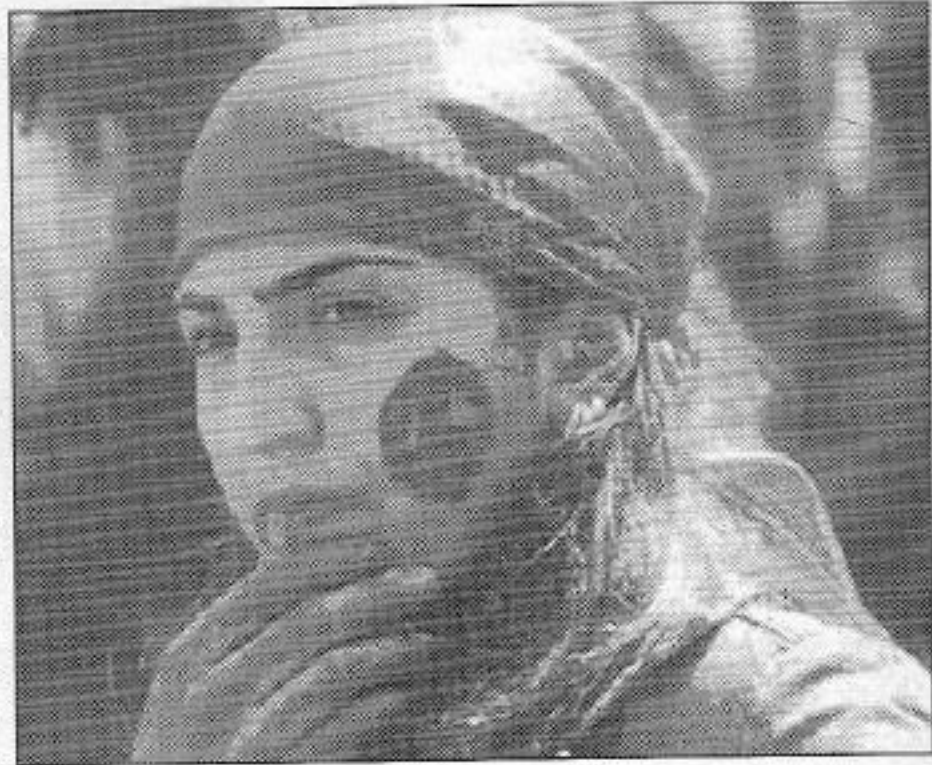
nün anlam ve önemini kaybetmesine, içinin boşaltılmasına çalışılmıştır. BM'nin bu tutumu egemenlerin iktidarının sağlığı için giriştiği taktik bir yönelişten öteye hiçbir anlam ifade etmez.

Türkiye'de ise 8 Mart'ın ilk kez ne zaman kutlanmaya başlandığı kesin olarak bilinmemekle birlikte 1975 yılına gelinceye değin, kapalı mekanlarda ve parti merkezlerinde kutlanmıştır. Ankara'da ilk olarak 1921 yılında TKP'li kadınlar tarafından kutlandığına dair kaynaklar vardır. (Mete Tunçay- Türkiye'de Sol Akımlar), Türkiye'de kamuoyuna açık ilk 8 Mart ise, 1975 tarihidir. Ve kutlama İlerici Kadınlar Derneği (İKD) tarafından düzenlenmiştir. 12 Eylül 1980 askeri darbesinin gerçekleşmesiyle 8 Mart kutlamaları bir süre kesintiye uğrasa da, 1984'te kadınlar tekrar alanlarda taleplerini dilettirdiler. 17 Mayıs 1987'de İstanbul'da iki binden fazla kadın "dayağa karşı kampanya" kapsamında bir yürüyüş düzenledi. 20 Temmuz 1993'te Mardin Derik'e bağlı Taşt köyünde, jandarma tarafından babası ve yengesiyile birlikte gözaltına alınan Şükran Aydın (16), jandarmaz bölük komutanlığında tecavüze uğradı. Davası AIHM'e giden Aydın, gözaltında yaşadığı tecavüzü kamuoyuna ilk teşhir eden kadınlardan biri oldu. 1997'te İstanbul'da dördü avukat sekiz kadın Gözaltında Cinsel Taciz ve Tecavüze Karşı Hu-

kuk Yardım Projesi'ni kurdu. Bu fotoğraf kadın mücadelesinde yer alan önemli durakları gösteriyor bize.

Kadın hareketi halen içinde bulunduğu zorluklara başkaldırarak kaybedilen haklarını kazanmak için örgütlü biçimde mücadelesini yürütmede ısrarcı olmalıdır. Gün-

maktadır. Kürt kadınları ise bunun yanında ulusal sömürü ile de karşı karşıyadır. Yalnız sorunları iyi kavramak sağlam çözüm için en gerekli koşuldur. Kadının gerçek özgürlüğü, erkek egemenliğine ve egemen sınıfa karşı ilk önce kendisinin ortak tavır geliştirmesiyle mümkündür.

delik hayatta gözlemediğimizde kadınlar konum itibarıyla evlere kapatılmıştır. Evlerinde ücretsiz işçi olarak çalıştırılmış ve ev içi köleliğine maruz kalmıştır. Kendi yaşadığımız çevreye baktığımızda da canlı örnekler görmek mümkündür. Bu durum öğrenci kadın için de geçerlidir. Okullarda, yurtlarda idarenin baskısına maruz kalıyorlar.

Kadınlar konumları itibarıyla gerek köylü kadın olsun, gerek işçi, öğrenci, ev kadını, hayat kadını cinsel, sınıfsal sömürüyü yaşa-

Kadınlar öncelikle yüzyıllar boyu içine sindirdikleri erkek egemen düşünceden arınmalıdırlar.

Bizler kadınlar olarak kadın sorununun tarihini iyi kavramalı, kadınların kendi öz örgütlülüğü olan kadın inisiyatifimizde bildiklerimizin ışığında çözümü adım atmamızdır. Bu da yoğun ve sistematik biçimde çalışarak mümkün olacaktır. Toplumumuzdaki diğer kadınlarla da mücadele için omuz omuza vermeli ve onları aktif biçimde mücadeleye katmalıyız.

SİSTEM VE KADINLAR

Sınıflı toplumların ortaya çıkmasıyla birlikte egemenler muhalif kesimi bastırmak için, böl-parçala-yönet politikasını hayata geçirerek kadın erkek arasındaki ilişkiyi soyutlamıştır.

O günden bugüne dünyanın dört bir yanında kadınlar ortak acılar çekiyorlar. Bunların başında ülkemiz geliyor. Yan-feodal üretim ilişkilerinin oluşturduğu toplumsal şekilleniş kadınların toplumda geri plana itilmesini doğuruyor. Sosyal, kültürel, siyasal her türlü toplumsal ilişkilerden soyutlanmış olan kadın, kendi çevresine örülen duvarlar ardında yaşamaktadır. Kırsal kesimlerde daha çok ön plana çıkan bu durum kadının basit bir üretim aracı haline getirilip her işe koşulması, sosyal hayattan tamamen soyutlanması, sadece çalışan ve doğuran bir meta haline getirilmesi feodalizmin kendi hukukunun işleyişidir.

Kadının bu şekilde toplumda arka plana atılmasına feodal hukuk "töre" denilen bir isim bulmuştur. Töre olaylarına bir çok örnek verebiliriz: Başlık parası ile kadının alınıp satılması, kan davası uğruna kadının bedel olarak verilmesi, namus temizleme adına işlenen cinayetler ve daha bir çok örnekler...

Bu tür toplumlarda sınıfsal eşitsizliklerden dolayı, bütün halk aynı ezilmişliği yaşıyor; bunu yanı sıra kadınlar üzerindeki baskıcı ve gerici tutum bu ezilmişliği bir kat daha artırır. Zincirlerinden başka kaybedecek bir şeyi olmayan proleterin bile evde sömürecek bir eşinin olması bu durumu somut bir şekilde ortaya koyuyor. Kadın sorunu olmaktan öte toplumsal bir sorun olan bu duruma "Kadının Kurtuluşu Olmadan Devrim Olmaz, Devrim Olmadan Kadın Kurtuluşu Olmaz" diyalektiğiyle yaklaşırsak; sorunun çözümüne yönelik daha somut aşimlar atmış oluruz.

**Zonguldak Kara Elmas Üniversitesinden
Bir Okur**

Susmak

Sus

Sus bakalım ne olacak

Odanda, semtinde

Kentinde

Ardı sıra çınarlar bir bir devrilirken

Sus

Sus bakalım ne olacak

Büronda

Tarlarda

Fabrikanda

Bir vampir ustalığıyla

Emeğin sömürülürken,

Sus

Sus bakalım ne olacak

Anana, eşine, halkına

Sarkıntılık edilirken

İğrenç bataklığında

Sus

Sus bakalım ne olacak

Karakolda

Zindanda

İşkencehane

Pervasızca kelepçelenirken insanlık

Sus

Sus bakalım ne olacak

Evinde

Ülkende

Ve dünyada

Tek tek boğazlanırken yüce değerler

Nesimi Yaman

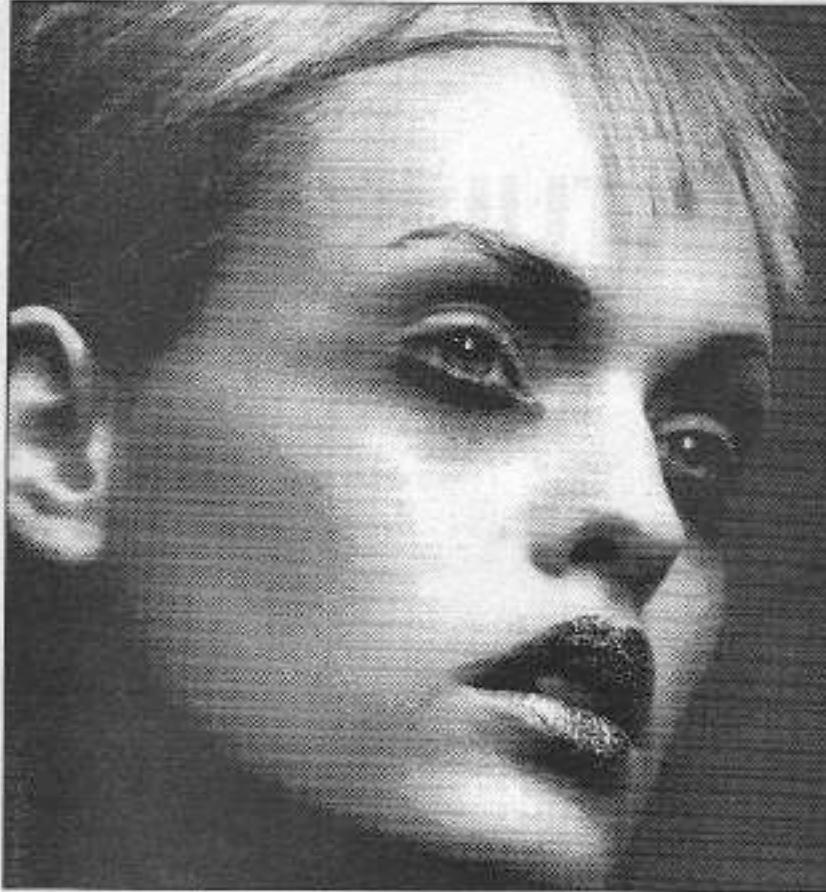
NASIL KURTULUR?

ASIYE(LER)

BAŞINI ABD'İN ÇEKTIĞİ EMPERYALİST-KAPİTALİST SOSYO-EKONOMİK SİSTEM ŞU SIRALAR HÜKÜMRANLIĞINI TEK BAŞINA YAPIYOR OLMANIN SARHOŞLUĞU İÇİNDE, İSTEDİĞİ ÜLKEYE SALDIRMAKTAN ÇEKİNMEZKEN, NE YAZIK Kİ BU ZORBAYI DURDURACAK BAŞKA BİR ZORBA ARAYIŞI İÇİNDE İNSANLIK. BİZ İSE ZORBALIĞIN TARİHTEN TÜMDEN SİLİNMESİ İÇİN HER TÜR DEN ZORBAYA KARŞI HALKLARIN TARİHSEL BAŞKALDIRILARINDAN ÖĞRENEREK GELECEĞİ KENDİ İRADEMİZLE-ELLERİMİZLE KURMAYA ÇALIŞIYORUZ.

ÇÜRÜMEKTE OLAN SİSTEM BÖL-PARÇALA-YÖNET STRATEJİSİ İÇİNDE ÖNCELİKLE İNSANI EMEĞİNDEN BÖLEREK AYIRMIŞ VE ONA YABANCILAŞTIRMIS, ARDINDAN ERKEK CİNSİNİ KENDİ ADINA KADIN CİNSİNİN BEKÇİSİ YAPARAK CİNSEL KÖLELİĞİ YARATMIŞTIR. BU ANLAMDA BİZLER EMEĞİN ÖZGÜRLEŞMESİNİN ANCAK KADININ TAM ANLAMıyla ÖZGÜRLÜĞÜYLE SAĞLANABİLECEĞİNİ, GERÇEKTEN DEMOKRATİK BİR YAŞAMIN OLMAZSA OLMAZI OLARAK DEĞERLENDİRMEKTEYİZ. NE VAR Kİ BAŞINA GELECEKLERİ ÖNCEDEN KESTİREBİLME YETENEĞİNE SAHİP OLAN EGEMENLER, KADININ KURTULUŞUNUN REÇETELERİNİ DE KENDİLERİ HAZIRLAMISLARDIR. TİYATRO SAHNELERİNE DE UYARLANAN "ASIYE NASIL KURTULUR" FİLMİNİ İZLEYENLER BU ESERDE SUNULAN ÇÖZÜMLERİ HATIRLARLAR. BENİM HATIRLADIĞIM İSE, ÇÖZÜM DİYE SUNULANLARIN KISMİ OLDUĞU VE DEVAMINDA BİR ÜST AŞAMAYA GEÇİLMEYİNDEN SONUÇSUZ KALDIĞIDIR. ÖRNEĞİN KADININ EKONOMİK ÖZGÜRLÜĞÜNÜ SAĞLAMASIYLA KENDİ BEDENİ DAHİL HER ŞEYİ HOYRATÇA TÜKETEBİLME YANILGISINA DÜŞMESİ VB. DİR.

DEMOKRATİK KADIN HAREKETİ GİRİŞİMİNİ GÖZLEMLEYEN BİRİ OLARAK KENDİMCE BU YAZI İLE "ASİYELERİN KURTULUŞUNA" KATKI SUNMAK İSTEDİM.

Yaşanan gerçekliği enine boyuna ele almak, ulaşmak istenen amacı belirleyerek bunu sağlayacak yöntem ve araçları saptamak; elimizdeki olanakların isteklerimizi gerçekleştirmede ne ölçüde yeterli olabileceğini saptamak, iç ve dış çelişkilerin aynımına varmak.....

Ulaşmak istediğimiz hedeflere aturduğumuz yerden, doğrulmadan, dönüştürmeyi düşündüğümüzle bir etkileşim içine girme-

den ulaşamayacağımız açıktır. Buna pratiğin öncelliği diyoruz. Nasıl ki "evrende ilk olan nedir?" sorusuna "maddedir" diye cevap veriyorsak.

İnsanlık tarihinde biriken tüm tecrübelerin en başında insanın MERAK-KORKU çelişkisinde attığı adımlar, giriştiği eylemler vardır. Pratiğin belirleyici olduğunu kabul ettiğimizde karşımıza NASIL sorusu çıkar. İşte bu noktada bizden önceki tarihsel süreci ele almak kaçınılmazdır. Aksi Amerika'yı yeniden keşfetmek veyahut kör pratik olur ki, dolap beygiri gibi dönüp dolaşmak, ya da papağan gibi ezberlenenleri tekrarlamak zorunda kalırız. İşte teori ile pratiğin bo-

ğuşmasından bilinç dediğimiz demiri kora çeviren alevler doğar.

İnsanlığın bu döngü içerisinde ulaştığı en üst bilinç durumu diyalektik ve tarihsel materyalizmdir. Tüm dünya ezilenleri 19. yüzyıldan bu yana ne zaman zulme isyan ettilerse çok geçmeden kuşanmak zorunda oldukları ideolojik-politik silahın tetiği oldu bu bilinç. Sovyetler'de böyleydi, Çin'de böyle oldu. Bugün bizim içinde böyle olmak zorundadır. Zira bu bilinci kuşanması bir biçimde engellenen halkların yaşadıkları çelişkileri doğru temelde çözümlenmeleri ve özgürleşmeleri imkansızdır. Metafizik düşüncelerle özgürleşeceğini umanlar bugün Afganistan da, Filistin de vb. Türkiye gibi bir çok sömürge veya yarı sömürge ülkelerde emperyalistlerin kuklası komprador-bürokrat veya işbirlikçi burjuvazinin sahte özgürlük-demokrasi vaatleriyle kandırılıyorlar. Oysa dünyanın çatısı denilen Himalaya dağlarında ezilen Nepal halkı gerici Nepal diktatörlüğünü diyalektik materyalizmin öz suyunu oluşturduğu MLM (Marksis-Leninist-Maoist) ideoloji ile sarsıyordu. İşte dünya emperyalist-kapitalist sisteminin zayıf halkası olan bu ülkede en çok da o ülkenin "Asiye"leri asılıyorlar küreklere. Yoksulluğun, aşağılamalarla bütünleştiği kader döngüsünü bu bilimsel perspektifin yol göstericiliğinde mücadele edenin yoldaşça sıcaklığı içinde

kınıyorlar ve her geçen gün daha da yakınlaşıyorlar güneşe.

Ülkemizde ise başta sınıf farklılaşmaları ve çatışmaları olmak üzere kadına yönelik cinsel sömürü ve aşağılamayı tam olarak anlamak ancak gerçekliği tarihsel diyalektik materyalist yöntemi kullanarak incelemekle mümkündür. Bu yöntemi ekonomi politik bilgileri ve sosyalist deneyimlerin birikimiyle harmanlayan her kolektif yapılanma sorunun önemli bir ayağını aydınlatmış demektir.

Demokratik Kadın Hareketi Girişimi, genel tanımlamasıyla insanın soluk alıp verdiği her yerde oluşturulan kadın birlikleri-kolektifleri-komiteleri, bence şu bakış açılarna sahip olmalıdır:

→ "Bu ülkede devrim olacaksa onu da ben yaparım" diyen egemen anlayış sorununu ele alış-çözüm üretme diyalektiğinde bizlere hızlı, kestirme, kolay çözümler sunmalıdır.

→ Geleceğin özgür-yeni insanının-kadınının bugünden yaratılması inancımızın coşkusu içinde kendi çizgimiz ile "diğerleri" arasındaki temel ayrımları anlama

cabası içinde olmalıyız. Birlik-mücadele temel önemesini gözden kaçırmadan kapsamlı bir tarih araştırması yaparak bunu başarabiliriz. Tersi durumda ayınlaşma ve kendini tüketme pratiği ile sisteme yedekleniriz.

→ Kadın kolektifleri, genel insiyatifin içinde kendi bölgesinde, çalışma sahasında, özgün-işlevsel-yaratıcı çalışmalar yapabilmek için bütünüyle dışarıdan gelecek yönlendirmelere bağımlı olmamalı, çelişkinin çözümünde esas ve

belirleyici olmaya çalışmalıdır.

→ Tüm aktivistler 24 saat boyunca buldukları her ortamda kolektife yeni nicel ve nitel katkılar yapma bilincinde olmalıdır. Bunun için bürokratik talimat-yetki-sorumluluk girdabına girmeye gerek olmamalıdır. Tüm katkılar ve düşünceler periyodik olarak karşılıklı

tartışılarak sonuçlandırılacağından anın getirdiği olumlulukları, kadın bireysel insiyatifini kullanarak kendi kolektifine aktarmalıdır.

→ Tüm aktivistler öncelikle kendi içlerinde kadın kimliğini netleştirmeli, sistemin kendi cinsel kimliği üzerinde yaratmak istediği tahribatlarla savaşmalı ve uyanık olmalıdır.

→ Yapılan iş küçümsememeli. Çoğunlukla yaşam kavgası içinde toplum ev-iş-okul döngüsünde betonlaştırıldığından ve insanlar yalnız başlarına kendi geleceklerini kurma kaygısı-korkusu içinde bencilleştirilerek, bireycileştirildiğinden yaptığınız işi küçümseyebilir, garipseyebilirler. Bu durumda bu bireylerin esasında hepimizde var olan yabancılaşma ve parçalanmadan çokça etkilendiğinin bilinciyle yapıcı biçimde onları dostça eleştirmeliyiz. Bu tür yaklaşımları

eleştiriden kaçınmak bizim kolektife bağlılığımızı zayıflatır.

Yaptığım bu önerilerin sorunların çok ve köklü olmasından dolayı yetersiz kaldığını biliyorum. Ancak kadın yada erkek her duyarlı insan soruna kendi olanakları ölçüsünde katkı sunduğunda zorun kolaya dönüşebileceğini hepimizin göreceğine inanıyorum.

GEÇEN AYDAN KALANLAR

✓**IMF'nin** yoksul halk üzerindeki ağır yükü bu sefer de Bolivya sokaklarındaki çatışmalarda kendini gösterdi.

Hükümetin vergi artışını, sosyal harcamaları kısıtlayışını protesto eden halk, Başkanlık sarayı ile 7 resmi binayı basarken, onlarca mağazayı da yağmaladı. Polislerin de göstericilerin

da "KADEK lehine gösteri yaptıkları" gerekçesiyle tutuklanarak hapishaneye konuldu.

✓**"Özgür"** ve "demokratik" olduğu iddia edilen bilim merkezlerinde (!) emperyalist saldırganlığa karşı sesini yükselten üniversite gençliği, üniversite yönetimi tarafından her gün

yanında yer aldığı eylemlerde hükümet, askerleri harekete geçirdi. Çıkan çatışmada 33 kişinin yaşamını yitirmesi ve yüzlerce kişinin de yaralanmasına rağmen, halkın öfkesi hükümeti istifa ettirene kadar dinmedi.

✓**Operasyonların** en trajikomiği, Hakkari'de yaşandı. Hakkari'de bazı esnafın kar yağışını fırsat bilerek yaptığı ve üzerini "Savaşa hayır" sloganı yazdığı dört kardan adam, polis operasyonu ile yıkıldı.

✓**Urfa'nın** Bozova ilçesine bağlı, Haçılar Köyü'nde okul bahçesindeki Atatürk büstünü kırdıkları gerekçesiyle gözaltına alınan 7 çocuğa jandarma tarafından işkence yapılırken, öte yandan Kadıköy İskele Meydanı'nda yapılan "Savaşa hayır" mitingine katılan 9 çocuk

katmerleşerek büyüyen faşist uygulamalarla karşı karşıya.

Ankara ve Sivas'ta savaş karşıtı eyleme katılan öğrencileri susturmak için her yolu

deneyen okul yönetiminin üstüne bir de Ankara Valiliği ve Sivas Emniyet Müdürlüğü tarafından, eyleme katılan bütün öğrencilerin ailelerine mektup göndererek savaş karşıtı eylemlikleri "terörist" eylem olarak nitelendirirken, aileleri de çocuklarını okuldan atmakla tehdit etti.

✓**Emperyalist** saldırganlığa ve

savaşa karşı, 15 Şubat'ta tüm dünyada halk sokağa döküldü.

75 ülkede 600'den fazla merkezde düzenlenen miting ve yürüyüşlere on milyonlarca kişi katıldı. Ülkemizde de başta İstanbul, İzmir ve Adana olmak üzere meydanları dolduran kitleler, Irak halkının yalnız olmadığını haykırarak emperyalist saldırganlığı protesto etti.

✓**Kürt** ulusal hareketinin lideri Abdullah Öcalan'ın tutuklanarak Türkiye'ye getirilmesinin tarihi olan 15 Şubat'ın dördüncü yıldönümünde Kürtler, tecrite karşı mücadelesiyle İmralı'yı sahiplendi ve emperyalist savaşın bir iç savaşa dönüşmemesi için "tecritte hayır" sloganıyla sokaklara döküldü.

✓**Sivas'ta** 70 yaşındaki bir

Kuran Kursu hocası

Rahmi Budak, evine ders için gelen 16 yaşındaki bir kız çocuğuna tecavüz ettiği iddiasıyla tutuklanarak hapse

atıldı. Daha, sonra tecavüzün doktor raporuyla kesinleşmesi üzerine, 70 yaşındaki hocayla 16 yaşındaki genç kız evlendirildi. Evlilik, nikah memurunun cezaevine çağrılmasıyla orada gerçekleştirildi. Nikahın ardından, hocanın cezası 5 yıllığına ertelenirken, Rahmi Budak serbest bırakıldı.

✓**İran'da** sürekli olarak kavga çıkarıp toplumun huzurunu bozdukları gerekçesiyle, bir grup genç önce h a p i s

cezasına çarptırıldı, sonra da yargıç gençlerin cezasını "40 gün camide namaz kılıp dini öğrenme" olarak değiştirdi.

Yaklaşık bir yıldır kavga ettikleri yere yaklaşmaktan da men edilen gençlerin camiye devam edip etmediği, caminin imamı tarafından bildirilecek.

✓**14 Şubat** günü, Yeni Harman gazetesi yazarı Timur Daniş, 20 aylık bebeği Yunus'la

birlikte olası savaşı protesto etmek için İstanbul'dan Ankara'ya yürüyüşe geçti. Bu eylem, Çocuk Esirgeme

Kurumu'nun devreye girmesiyle, dördüncü gününde bir üyesini yitirerek devam etti. Küçük eylemci Yunus, sağlığının tehlikeye atıldığı gerekçesiyle İzmit yakınlarında babasından alınırken, Timur Daniş eyleminin bundan sonraki bölümüne tek başına devam etmek zorunda kaldı.

✓**Ülke** genelinde yaşanan soğuk havalarda, milyonlarca yoksul insanın yaşamını tehdit ederken, evsizlerin ölümüne neden oldu. İstanbul'da binlerce evsizden biri donarak yaşamını yitirdi.

✓**Milli Eğitim Bakanı Erkan Mumcu**, YÖK'te yapılacak değişiklikler paketini açıkladı. YÖK'ün yeni adı; Yükseköğrenim Eşgüdüm Kurulu.

AZGELİŞMİŞLİK

"Yaban kedileri, taşıyormuş horozun tahtını. Tilki bakmış horozun burnu bir karış havada. 'Horoz kardeş, tuzağa düşme sakın, aç gözünü!' demiş. Kedilerin yüzündeki ifadeye bakılırsa, sanki taht değil de, ganimet götürüyor gibiler!" Acıkmaya başlayınca yabancı kedisi çetesi, parçalayıp efendiyi, bölüşürler cesedini!"

Ezop masalları-Phaedrus

GİRİŞ

Az gelişmiş toplumlar çok farklı bilim dallarının inceleme konusu olmuş; sosyolojiden ekonomiye kadar birçok alanda sorun hakkında çalışmalar/araştırmalar yapılmıştır. Yazının ana belirleyeni iktisadi alan olmakla beraber, yer yer farklı disiplinlerden de atıflar yapı-

lacaktır. Sorun ontolojik ve epistemolojik açıdan kapitalizmin gelişimiyle paralel bir şekilde incelenerek, genel soyutlamalar yoluyla temel bir takım sonuçlara varılacaktır. Böylece bir başka yazının konusu olan "Türkiye'nin az gelişmişliği" sorununa cevap olabilecek veri tabanı oluşturulmaya çalışılacaktır. Yazı, konunun çetrefilli oluşu ve grift yapısı nedeniyle bazı özgül durumları açıklamaktan uzak olabilir.

AZGELİŞMİŞ ÜLKELER

Az gelişmişlik; "ekonomik yoksulluk" (O. Hançerlioğlu) tanımlanırken, Az gelişmiş ülke kavramı ise "henüz ekonomik kalkınmalarını sağlamamış ülkeler"i (H. Seyidoğlu) nitellemek için kullanılmak-

tadır. Az gelişmiş ülkeler tam anlamıyla birbirleriyle örtüşen ekonomik, kültürel ve sınıfsal bir yapıya sahip olmadıklarından dolayı, bir alt düzeyde soyutlamaya gidilerek, içinde en yoksul az gelişmişler, orta derecede gelişmiş olanlar ve orta-üst gelir grubunda yer alan az gelişmiş ülkeler olmak üzere, üç temel alt gruba ayrılmaktadırlar. Göreli olarak diğerlerinden daha ileri seviyede olan bu son grup az gelişmiş ülkeler bazı niteliklerinden dolayı sürekli bir manipülasyona tabidirler. Egemen ideoloji ve kapitalist gelişimlerini tamamlamış olan ülkeler bu tip ülkeleri "öteki geliş(e)memiş" ülkelere örnek göstermekte, böylece bu toplumlara verili sistem içerisinde gelişebilecekleri "yanılsamalı ideoloji" aşıla-

nararak gelişebilecek iktidar perspektifli anti-empyralist halk hareketlerinin önü daha doğmadan kesilmek istenmektedir. Oysa bu son grup az gelişmiş ülkeler için söylenenler içinde buldukları realiteyle örtüşmemektedir. Şöyle ki; bu ülkelerdeki kısmi ve/veya dengesiz diyebileceğimiz gelişme kendi iç dinamiklerinden ziyade uluslararası iş bölümünün karakteri ve bu iş bölümündeki yerlerinden kay-

naklanmaktadır. Yani bu ülkelerdeki gelişme onların kalkınması (tüm sektör ve alanlarda birlikte ve uyumlu) ile değil uluslararası sermayenin ihtiyaçları ile dolaysız orantılıdır. Mevcut üretim kendi iç ekonomilerinden daha çok, çok uluslu şirketler (çuş) aracılığıyla empyralist ülke ekonomileri için yapılmaktadır. Kendinden battal teorilerin adamı, ultra liberal Francis Fukuyama vb'nin o çok övdükleri Asya Kaplanları diye tabir edilen ülkeleri bu konuya örnek gösterebiliriz. Özellikle Hong Kong bu çarpık gelişmenin izlerini en iyi yansıtan verilerle doludur. Şehrin bir bölümünü finans oligarşisinin varlığı sonucu yapılmış onlarca katlı binalar ve binlerce dolarlık gelirleri olan insanlar oluştu-

rukken, öteki yüzünde ise, karada yaşayacak kadar paraları olmayan insanların denizde sandal ve gemileri birleştirerek yaşadıkları ve adeta bir mahalle-semt görünümünü almış yerleşim birimleri ve balık yiyerek yaşamlarını idame ettiren insanların durumu tam anlamıyla bir paradoks oluşturmaktadır. Kapitalizm için ironik olan bu durum, aslında sermayenin gelişmeden ne anladığının da en iyi şekilde yansıtan bir fenomendir.

Günümüz dünyasında sermayenin girmediği hiçbir ülke kalmamıştır. Her girdiği yeri kendi çıkarları doğrultusunda değiştirip dönüştüren kapitalizm tekeli/empyralist dönem ile birlikte - biçimsel anlamda ufak çaplı değişimler yaratmakla birlikte- girdiği ülke-

lerdeki bu devrimci yönünü terk edip feodal üretim biçimiyle işbirliğinden geri durmamıştır. Burjuvazinin miladını doldurduğunun bir göstergesi de olan bu durum, dünya üzerinde genel anlamda kabaca iki tip devlet modelinin varlığına neden olmuştur. (Burada kıstas, ekonomik gelişim ve bağımlılık durumu ve üretim biçimidir.) Birinci devlet modeli kapitalist gelişmesini tam anlamıyla gerçekleştirmiş bilinen burjuva kapitalist devlete denk düşerken, ikinci tip devlet modelini ise feodal üretim tarzının ve ilişkilerinin tamamen tasfiye edilmediği yarı-feodal, sömürge ve yarı-sömürge devletler oluşturmaktadır. Az gelişmiş ülke kavramı ise böyle bir arka planda sömürge, yarı-sömürge, yarı-feodal ülkeleri içine

alan genel bir anlamda kullanılabilmektedir. Bu bağlamda az gelişmiş ülke" kapitalistleşmiş toplumların, kapitalistleşmemiş toplumlarla etkileşim sürecinde ortaya çıkmış özgül bir tarihsel durumdur. Başka deyişle, bazı toplumlardaki az gelişmişlik, diğer bazı topluluklarda kapitalizmin gelişmesi ile oluşmuş ve sürekli hale gelmiştir." (N. Balkan) diyebiliriz. N. Balkan'ın da vurguladığı gibi az gelişmişliğin tarihi kapitalizmin tarihiyle eş değerdir. Birçok yazar, "Avrupa'da 19'uncu yüzyılın başlarında yer alan sanayi devrimi, çağdaş az gelişmişliğin tarihinin de başlangıcı olarak kabul edilebilir." (H. Güllalp) Tespitlerine rağmen bu görüş yukarıda bahsedilen etkileşim sürecini bütünü ile yansıtmaktan uzaktır. Eğer kapitalizm kutuplaştırıcı ve madde zıttı ile birlikte var olabiliyor ise az gelişmişliğin de kapitalizmin doğuşu ile birlikte vücut bulduğunu belirtmek yanlış bir tespit olmasa gerek. Sanayi devriminin kapitalizmi rayına oturttuğu ve toplumlar arasındaki uçurumu büyüttüğü reddedilmeyecek gerçekler olmakla birlikte sistem çıkış kaynağını bir ön aşama oluşturan merkantilist dönemden almaktadır. Dolayısıyla az gelişmiş ülkelerde, bu dönem ile birlikte vücut bulmaya başlamışlardır (En azından tohumları atılmıştır) diyebiliriz. Sorunu doğru algılamak onun çözümü için ön koşuldur. Az gelişmiş ülkeler sorununu da bu

bakış açısıyla, merkantilist dönem ile birlikte ele almak en azından sorunun çıkış noktasını bulmamızda bize yardımcı olacaktır.

Bunların yanı sıra aynı anda hem yatırım alanı hem de tüketim malları pazarı eşi görülmedik derecede genişlemeye başlamıştı. Bu genişlemenin ana belirleyeni ise bilinen anlamda (sanayi) kapitalizmin oluşmasıdır.

MERKANTİLİST DÖNEM (1500-1800)

Avrupa'da Rönesans'tan Sanayi Devrimi'ne kadar geçen dönemin adıdır. Merkantilist sistemi; devlet tarafından düzenlenen sömürü sistemi olarak tanımlayabiliriz. Fransa'da kolbertizm, İspanya'da bilyonizm ve Almanya'da kameralizm adını alan merkantilist dönemde devletler, "Enflasyoncu bir düşünceyle ulusal zenginliği

devlet kasasındaki altın ve gümüş stokunun çoğalmasında bulmuşlar, altın ve gümüşü yurt içinde yığmak ve dışarıya kaçırmamak için giriş kolaylıkları ve çıkış zorlukları koymuşlardır." (O. Hançerlioğlu) Dönemin ortaya çıkışını Coğrafi Keşifler (apriori) ve özelde ise Amerika kıtasının keşfi ile Rönesans olmak üzere iki ana koşula bağlayabiliriz.

Amerika'nın keşfi (istilası) ile buradaki değerli madenler Avrupa'ya taşınmış, Avrupa'da oluşan maden fazlalığı ise enflasyonist bir ortam yaratmıştır. İlk bakışta alumsuz gibi görünen bu durum ise karların artmasını ve dolayısıyla kapitalizm için gerekli olan sermaye birikiminin sağlanmasına neden olmuştur. Rönesans ile birlikte ise birey ön plana çıkmış, onun yaratıcı özelliği özellikle icatlarda kendini göstermiştir. Üretimde çeşit ve yoğunlaşmanın artması sonucunda tarım toplumları dönüşmeye başlamış, yeni oluşmaya başlayan toplumsal formasyon için gerekli olan ana ve hammadde ihtiyacı da uluslararası ticaretin gelişmesinde kaldıraç rolü oynamıştır.

Dönemin ortaya çıkışı kısaca böyle olmakla birlikte, döneme rengini veren öğeler ise şunlardır.

"1- Zamanın toplumsal kuruluşlarında feodal üretim tarzının egemenliğinin sürmesi;

2- Uzak mesafe ticaretinin gelişmesi (esas olarak Atlantik ticareti);

3- Bu gelişmenin (Atlantik ticaretinin) çözülmekte olan feodal üretim tarzı üzerindeki etkisi" (S. Amin) şeklinde sıralayabiliriz.

S. Amin'in uzak mesafe ticareti dediği bu kıtalararası ticaretin (ki sömüren toplum, sömürülen toplum ayrımının da çıkış noktasıdır) trafiği/işleyişi kısaca şöyleydi: Asya'dan aldıkları mallar ile birlikte Afrika kıtasına giden gemiler bu kıtada ellerindeki mallar ile köleleştirilmiş siyahları değiştiriyorlardı. Afrika'dan aldıkları insanları ise, Amerika kıtasında çeşitli madenler karşılığında sattıktan sonra ülkelerine Batı Avrupa'ya dönmekteydiler. Takas-kliring yöntemi üzerinden gelişen bu ticarete az gelişmiş denilen toplumların işlevi, ticaret sermayesinin Avru-

pa'da birikmesine katkıda bulunmak olmuştur. Merkantilist dönemde en çok sömürülen ve en büyük ekonomik/kültürel tahribata uğrayan toplumlar sonraki dönemlerde az gelişmişliğin en yoğun yaşandığı toplumları oluşturmuşlardır. Ticaretin son durağını oluşturan toplumlara ise dönemin etkisi ötekilerin tam tersi yönde olmuştur. Çok hızlı bir şekilde sermaye birikmelerini tamamlayan bu ülkeler aydınlanma ve sanayi devrimi ile birlikte her yönden gelişmelerini tamamlamışlardır.

SANAYİ DEVRİMİ VE SONRASI

18. yüzyıl ile başlayan ve özellikle İngiltere'de teknolojik alanda yaşanan bir takım gelişmeler so-

nucunda ivme kazanan dönem ve toplum yapısı için M. Dobb şu tespitleri yapmaktadır.

"1- 19. yüzyılda endüstrinin ve toplumsal ilişkilerin yapısı, üretimin hacmi ve ticari ilişkilerin kapsamı ve çeşitliliği konusunda ekonomideki değişimin temposu daha önceki yüzyıllarla karşılaştırıldığında tümünden olağan dışı idi; öyle ki insanların toplum konusundaki düşüncelerini, kuşaktan kuşağa insanların doğuştan kendilerine tahsis olunmuş olan toplumsal kurumda kalmaya mahkum olduğu ve geleneklerden sapmanın doğaya aykırı olduğu yolundaki oldukça durağan bir anlayıştan ilerlemenin bir yaşam yasası haline geldiği ve sürekli gelişmenin sağlıklı bir toplumun olağan durumu

olduğu yolundaki bir anlayışa, radikal bir biçimde değiştirdi.

2- 19. yüzyıl (En azından ilk üç çeyreğinde İngiltere'deki) ekonomi sahnesinin kapitalist bir toplumun serpilmesi için olağanüstü elverişli bir koşullar bileşimini sağlamasıdır. Emek üretkenliğini hızla artıran teknik değişim çapı aynı zamanda proletaryanın safalarında olağandışı hızlı bir artışa tanık oldu." (M. Dobb)

Bunların yanı sıra aynı anda hem yatırım alanı hem de tüketim malları pazarı eşi görülmedik derecede genişlemeye başlamıştı. Bu genişlemenin ana belirleyeni ise bilinen anlamda (sanayi) kapitalizmin oluşmasıdır.

Rekabetçi kapitalizm de denilen dönem, Sanayi Devrimi ile birlikte (üretim buhar ve makinenin girmesiyle) oluşmuş kapitalizmin yeni bir aşamasıdır. Birinci teknoloji devrimi diye bilinen üretimin bu aşaması için G. Kazgan "Buhar makinesinin 18. yüzyılın sonunda İngiltere'de sanayide uygulanması ve kol gücünün ikamesiyle başlamıştır. Devrim, buhar makinesinin demiryolları ve denizyollarında uygulamaya girmesiyle 18. yüzyılın ortasında dünya pazarının oluşmasını sağladı." diye yazmaktadır. Bu aşamaya gelinmesinde rol oynayan koşullar ise diyalektik bir bütünün parçalarıdır. Bir kere sanayi kapitalizmi için gerekli olan sermaye birikimi Merkantilist dönem ile birlikte Avru-

pa'nın batısında oluşmaya başlamıştı. Aynı zamanda bu olayın dolaysız sonucu olarak burjuvazi ve proletarya gibi yeni iki sınıf filizlenmeye başlamıştır. Bu iki sınıfın ittifakı sonucunda, üretim güçlerinin gelişmesinin önünde engel olan feodal ilişkiler bir dizi siyasi olay (burjuva devrimleri) ile tasfiye edilmiştir. Üretim güçlerinin önündeki bu büyük engelin kalkması ise teknikte büyük bir devrimin oluşmasıyla sonuçlandı. Sanayi Devrimi ile birlikte süreç uluslararası işbölümünün karakterinde de değişiklikler dayatıyordu.

Sermaye merkantilist dönemin aksine (Sanayi Devrimi'yle gelen) ticaretten sanayiye kaymıştır. Meta üretimin yerleşmesi ve yoğunlaşması sonucu ticaretin konusunda meta ihracı oluşturmaktaydı. Bu dönemde gelişmiş ülkelerin konumu diğer ülkelere sınıai ürünleri satmakken, Azgelişmiş ülke görevi ise bu ürünler için gerekli hammadde ihtiyacını karşılamaktır. A. Emmansel'in "eşitsiz müdahale" şeklinde nitelediği bu ticarete üretilen sınıai mallarının satılmasını sağlamak amacıyla azgelişmiş ülkelerin geleneksel zanaatları yıkılıyor ve hiçbir şey üretilmez duruma getiriyorlardı. Kendi kendisine yetemeyen bir ekonomi ise bağımlılığa mahkumdu. Bunun

Lenin'in kapitalizmin son aşaması olarak ifade ettiği dönem burjuvazinin gericiiliğinin yani kapitalizmin çürümüşlüğü'nün de adıdır. Bu aşamaya gelinmesini sağlayan teknikteki bir takım ilerlemeler ise: "Maden işletme, kimya ve makine sanayiinde çok büyük teknik ilerlemeler kaydedildi; sanayi üretimi hem büyüdü, hem de yoğunlaştı.

sonucunda oluşan taraflı ticari kavnallara uymamak ise savaşların ana nedenini oluşturuyordu. Uydu ülkelerden gerçekleştirilen ucuz hammadde ithalatı gelişmiş ülkelerdeki ücretleri ve sabit sermayeyi düşürerek artı-değerin artmasına neden olmuştur. Azgelişmiş ülke sınıfsal yapısına bakacak olursak, feodaliteye halen daha tasfiye edilmemişti ve bu ülkelerin temel ihrac ürünleri toprak ağalarının egemenliği altındaydı. Ayrıca bu ürünlerin metropollere ulaşmasını sağlayan bir ihracatçılar sınıfı da mevcuttur. Metropol burjuvazisi ile temel bir çelişkisi olmayan bu iki sınıf onunla iş birliği içerisindeydi. Düşünce alanında ise koşulların

dayatması sonucunda insanlar yeni yeni arayışlar içine girmişlerdir.

Umutsuzluğun getirdiği nihilizm ve kurtuluş umudu olan sosyalizm ile temellerini fizyokrasiden alan liberalizm öne çıkan düşünsel alanlardır.

EMPERYALİZM DÖNEMİ

19. yüzyılın son çeyreğinden itibaren günümüze kadar geçen dönemi ifade eden emperyalizm; "Gelişmiş ülkelerin zayıf ya da az gelişmiş ülkeleri ekonomik, politik ve kültürel bakımdan baskı altında tutması, onları hakimiyeti altına alması süreci ya da işlemi" dir. (A. Cevizci) Bu evrede kapitalizm serbest rekabetçi aşamadan tekeli aşamaya geçmesini ifade eder.

Lenin'in kapitalizmin son aşaması olarak ifade ettiği dönem burjuvazinin gericiliğinin yani kapitalizmin çürümüşlüğüne de adır. Bu aşamaya gelinmesini sağlayan teknikteki bir takım ilerlemeler ise: "Maden işletme, kimya ve makine sanayiinde çok büyük teknik ilerlemeler kaydedildi; sanayi üretimi hem büyüdü, hem de yoğunlaştı. Yeni modern döküm yöntemlerinin

(Martin fırınları, Bessemer, Thomas yöntemleri) ortaya çıkışı, büyük çelik ve metalurji fabrikalarının yapılmasına olanak sağladı. Çelik üretiminin artması, makine yapımının ve demiryollarının genişlemesini kolaylaştırdı. Beri yandan, sanayi üretimi ve taşımada yeni devindirici makinelerin, dina-

Öte yandan gelişen banka sermayesi ile sanayi sermayesinin (üreten sermaye) bütünleşmesi sonucu "Finans Kapital" denilen yeni ve üreten olmayan bir sermaye biçimi oluşmuştur. Yine bu dönemde merkezileşen ve yoğunlaşan sermaye belli bir kereden sonra daha kartı alanlara yönelmiş ve meta

ihracından daha fazla oranda sermaye ihrac eder hale gelmiştir. Tekellerin uluslararasılaşması sonucu pazarları daha doğrusu dünyayı aralarında paylaşmışlardır. Bu ekonomik paylaşımı desteklemek amacıyla ise toprak paylaşımı yani sömürgeleştirmeye de gidilmiştir. *1876 ile 1914 yılları arasında İngiltere, Fransa, Alman-

ya, Rusya, Japonya sömürgelerinin yüz ölçümü 25 milyon kilometre kare büyüdü. Yeryüzünün 139,9 kilometre karelik topraklarının 65 milyon kilometre karesi sömürgeydi. Çin, İran, Osmanlı devleti gibi yarı-sömürge ülkelerin toprakları 14,5 milyon kilometre kare tutuyordu. Belçika, Hollanda vb. küçük ülkelerin sömürgeleri

9,9 milyon kilometre kareye ulaşıyordu. Hepsini topladığımız zaman 1914 yılında dünyanın üçte ikisi sömürgeydi" (İ. Selçuk, aktaran T. Demirer) Konumundan memnun olmayan geç kapitalistleşmiş Ülkelerin dayattığı yeni bir paylaşım ise yeni bir savaş demektir.

Ve öyle de olmuştur. 20. yüzyılın ilk yıllarıyla birlikte kapitalizmin girmiş olduğu kriz derinleşmeye başlamıştır. E. Mandel'in "uzun devreler" kuramına uygun olarak süreç hem devrimle hem de savaş ile geçilmiştir. 1. Emperyalist paylaşım savaşı bir devrimle (Ekim Devrimi) burjuvaziye ikinci bir yenilgi (1. Paris Komünü) tattırırken devrim sonucu oluşan genç Sovyetler ile iki süreçte kapitalizme alternatif olmuş ve onun politikalarının önünde bir engel teşkil

emiştir. Tüm bu koşullar sisteme yeni bir uluslararası işbölümü de dayatmaktaydı.

Bir Geçiş Dönemi: İthal İkamecilik

Gerek emperyalist savaşın ve gerekse de üretim fazlası ve talep yetersizliği nedeniyle oluşan 29 ekonomik buhranın dayattığı olduğu koşullar tüm dünyaya korumacı politikaların egemen olmasını sağlamıştır. Bu süreçte kimi kapitalist ülkelerde "new deal" vari politikalar uygulanırken genç kapitalist ülkelerde ise milliyetçi-ırkçı faşist politikalar egemen olmuştur. Genel olarak az gelişmiş ülkelerde ise "popülist demokrasiler" egemen olmuşlardır. "Sezgisel Keynesçilik" de diyebileceğimiz ithal ikameci sistem; bir malın ithal edilmesi yerine, ülke içinde üretil-

mesini amaçlamaktadır. Bu strateji, kalkınmayı sanayileşmekte gören düşüncenin pratik yansımasıdır. Bu amaçla yerli sanayi yaratılmaya çalışılmış ve bu sanayii gelişmesinin önündeki tüm dış etkenlerden korumaya çalışılmıştır. Şöyle ki yerli mal, ithal mal ile aynı kalitede fakat maliyeti fazla ise ithal mala uygulanan gümrük vergisiyle, maliyet yüksek fakat kalitede düşük ise, ithal mala daha yüksek bir gümrük vergisi koyulur ve yerli mal korunur, veya üçüncü bir yol yerli malın maliyet ve kalitesine bakılmadan aynı malın ithalatı yasaklanır ve iç piyasada sadece yerli malı satılarak yerli bir sanayiinin kurulması amaçlanır.

Kapitalist metropollerde "refah devleti" az gelişmiş ülkelerde ise "korumacı devlet" adını alan bu sürece girilmesini koşullayan birçok iç ve dış etken vardır. Yukarıda bahsedilen nedenler (emperyalist savaş ve ekonomik buhran) ile uluslararası işbölümünün karakteri değişmiştir. Bu iki neden dolayısıyla dünya ticaretinde büyük aksamalar meydana gelmiştir. Emperyalizm nedeniyle başta sanayi olmak üzere bir çok ürünün ithalatçısı konumunda olan az gelişmiş ülkeler gelinen süreçle birlikte iç pazarın gereksinimlerini karşılayabilmek amacıyla yerli sanayiinin geliştirilmesine önem vermişlerdir. Korumacı politikalara dönüştü diğer bir etken ise Sovyet-

ler Birliği'nin kısa sürede planlı bir ekonomiyle gerçekleştirmiş olduğu büyük sıçramanın popülaritesine karşın batıda uygulanan serbest piyasanın insanlar üzerinde kaybettiği itiban da ekleyebiliriz.

Yetmişli yılların ortalarına kadar süren bun dönemde uluslararası hegemonyan İngiltere'den Birleşik Devletlere geçmiştir. Değişen dengeler Bretton-World Anlaşması (1944), Havana Konferansı (1947) ile yeniden düzenlenmeye çalışılmıştır. Bandung Konferansı (1955) ile bağlantısızlar/yansızlar hareketi olarak bilinen yapılanma kök salmaya başlamıştır. İki kutuplu dünyada tarafsız kalarak ve kutuplar arasındaki olası çatışma-çelişkilerden yararlanarak ayakta kalmaya çalışan devletlerin oluşturduğu bu birliklik döneme rengini veren bir başka gelişmedir.

İthal ikamesi dönem ile birlikte eski tip (doğrudan/açık) sömürgecilik sona ermiş ve yerini Guevaracı-Çayancı görüşlere göre yeni sömürgecilik biçimine bırakmıştır. Bu teze göre artık emperyalizm doğrudan işgal yerine ülke içindeki komprador-işbirlikçi sınıfların yardımıyla daha az maliyetli bir sömürüyü, yeni sömürgecilği yürürlüğe sokmuştur. Bizce sömürü biçiminde bir değişim olmakla birlikte; kompradorlaşma yeni bir şey değildir, ayrıca yeni-sömürgecilik ve yeni-sömürge kavramları gerek irrendentist*(1) politikaları

ve de gerekse özel çıkarlar için yapılan doğrudan sömürgecilği açıklamaktan uzaktır. Kaldı ki adı geçen ülkelerdeki feodal üretim biçimi ve ilişkilerine ise gereken önem verilmemektedir. Bugün dünyaya baktığımızda başta Afganistan olmak üzere birçok ülke bu tezinin zayıf kamını oluşturmaktadır.(2)

İthal ikamesi politikaları sonucunda göze çarpan kısmi sanayileşme bile gelişmiş ülkeler ile az gelişmişler arasındaki ticaretin özünü değiştirmeye yetmemiştir. Bu dönem ticaretinde değişen tek şey ticarete konu olan malların niteliğindedir. Şöyle ki önceki dönem de görülen bir malın bütün halinde ithalatı yerini, o mal için gerekli ara malı ithalatına bırakmıştır. Az gelişmiş ülkelerdeki üretimin iç pazara dönük olmasına bu ara mallar düzeyindeki bağımlılık da eklenince ortaya çıkan dış ticaret açığını ise geleneksel ürünler karşılamaktan uzak olduğu zamanlarda ise yukarıda adı geçen anlaşmalar sonucu kurulmuş olan mali kuruluşlar ve özel bankalardan borç alınmaktadır. Bu durum ise ekonomik bağımlılığın artarak devam etmesi demektir. Ayrıca az gelişmiş ülkelerdeki çarpık gelişen kapitalizmin dayattığı çarpık sanayileşme ise uyumlu bir teknolojik ilerlemenin sağlanamamasına neden olmuştur. Bu da gelişmiş ülkeleri her türlü makine ve aletleri ithal eder hale getirip

gelişmiş ülkelere yeni bir bağımlılık biçimi olan teknolojik bağımlılık yaratmıştır.

Bu dönem az gelişmiş ülkelerin egemen sınıf yapısına bakacak olursak; komprador-bürokratik burjuvazi ve geleneksel ürün ihracından palazlanmış feodal unsurların uyumlu bütünlüğüne özellikle emperyalist savaşlar sonucu irileşmeye başlayan ticaret burjuvazisini eklemlendiğini görüyoruz.

-DEVAM EDECEK-

Dipnotlar:

1- (*) işaretli kelimeler için açıklama yazının sonunda verilmiştir.

2-Yeni-sömürgecilik için bkz.:sosyalistbarikat dergisi sayı:5-6 ekim-kasım 2002.içinde bulunduğumuz süreç için nitelendirilen "himayeci sömürgecilik " için bkz: Teoride Doğrultu dergisi Ocak-Şubat 2003.

"Yeni yeni sömürgecilik" için bkz: Toha Parla 9 şubat 2003 Radikal-iki

Irrendentizm: Kendi memleketinin kaybettiği toprakları geri isteyen doktrine verilen ad. İtalyan nasyonalist hareketiyle birlikte vücut bulmuştur. Yakın bir örnek Türkiye ve Kıbrıs'ın durumu. Daha fazla bilgi için bkz: Ayşe Hür Radikal İki 3 kasım 2002

MÜZİK VE POLİTİKA

"Her yeni sınıf tarih sahnesine kendi dünyası dolayısıyla kendi kültür ve sanatıyla birlikte çıkar."

Sınıfların ortaya çıkmasıyla kendini gösteren politika günümüze kadar gelen tüm sanatlarda yansımaları bulmuştur. Bu durum sanatın bir dalı olan müzikte de belirgin olarak görülür. Müziğin gelişimi toplumsal ilişkilere ve bu ilişkilere yön veren politikaların değişimi ve gelişimine bağlıdır. Müziğin kendi içindeki gelişimini anlamak için toplumsal sistemdeki değişimi ve gelişimi anlamak gereklidir.

Müzik insanın doğadan ve toplumsal yaşamdan aldığı, toplumun ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde bilinciyle besleyip geliştirerek bir estetikle meydana getirdiği düzenlenmiş seslerdir. Müzik insa-

nın duygularına seslenen, duygularını harekete geçirerek yönlendiren, kişiliğinin oluşmasında olumlu ya da olumsuz etkide bulunan bir sanattır. Müziğin üretimle ilişkisi dolaylıdır. Günümüz toplumunda önemli bir yere sahip olan müziği anlamak için onu yaratan tarihsel koşullara değinmekte yarar var.

Hayatlarının her alanını ortak bir yaşam içerisinde geçiren ilkel komünal toplumlarda, müzik, şölenlerde dinlenirdi. İkel komünal toplumlar dans, şiir ve müzikle insanın dünyadaki yerini anlamaya çalıştı. İkel yaşamda avlanma, doğum, ölüm, savaş, tohum ekme gibi olaylarda müzik ve ritimler birbirinden farklıydı. Bu farklılık müzikte anlatımı değiştirerek zenginleştirdi. İnsanın yaşamı, ritmin şekillenmesini ve müziğin gelişimi-

ni biçimlendirdi. Toplumsal yaşamda doğa üzerindeki egemenlik arttıkça çeşitli alanlarda işbölümü arttı. Müzik de büyücülük gibi doğayı egemenlik altına almak için kullanılmaya başlandı. İşbölümü zorunlu hale gelince müzik belirli insanların uğraşığı bir zanaate dönüştü ve ustalaşma başladı. Müzikle uğraşanlar geçimini müzikle sağlamaya başlayınca müzik soyluların hizmetine girdi.

Köleciler toplum, köle sahibi asiller ve köleler olmak üzere iki büyük sınıfa ayrılmıştı. Asiller üretimde bulunmaz, zamanlarını sadece "yüce insan" olmak için harcayarak onlara göre tarrının bir emrini yerine getiriyorlardı. İş, üretim aşağı sınıfların işiydi. Bu anlayış müzikte de kendini gösterdi. Asillere göre müzik erdemli kişilere

yakışır ve erdemli olan kendileri olduğu için müzik de onların eğitime hizmet etmeliydi. Köle sahipleri üretimde bulunan kölelerin dinlediği müziğin kendi müziklerinden farklı olması gerektiğini düşünüyordu.

Köleciler toplumda beliren eşitsizlik kendini ortaçağda tamamen gösterdi. Oluşturulan sosyal yapı müzikte de yansımaları buldu. Müzik, kent müziği, saray müziği, kilise müziği, köylü müziği olarak ayrıldı. Feodal toplumda saray müziği konuları, soylulara övgülerle oluşturuluyordu. Saray müziği, saraya bağlı ozanlar tarafından oluşturulan müziği ve gelişmeye kapalıydı. Kilise müziği, fe-

Saraydan ve kiliseden bağımsız eserler veren sanatçıların sayısı arttı. Halka yakın yakın olmak için üretilen eserler ulusal müziğin oluşmasına katkı sağladı. Özü itibariyle demokratik olan ulusal kültür (müzik) gelişirken bazı alt kültürleri değiştirdi, baskı altına alarak gelişimini engelledi.

odal sistemin bir dayanağı olan kilise bestecileri tarafından icra ediliyordu. Kilise bu bestecileri besleyerek feodal sistemin devamı için yönlendiriyordu. Kent müziği, çeşitli müziklerin bir arada bulunduğu ve birbirini etkileyip geliştirdiği ticaret merkezi olan kentlerde oluştu. Kent müziği bağımsız orta sınıf sanatçıları tarafından yaygınlaştırılmaya çalışıldı. Kent müziği, sanatçıların kilise müziği tarafından tehlikeli bulunup o yıllardaki ayaklanmaları kışkırttığı düşünüldüğü için toplumdan uzak tutulmaya çalışıldı. Kent müziği, orta sınıf müziği olarak da adlandırıldı. Köylü müziği ise feodalilere karşı sevdâ, iş, kahramanlık konularıyla şekillendi. Ortaçağ boyunca halk müziğine (kent ve köylü müziği) kilise ve saray tarafından şeytan gözüyle bakıldı. Çünkü halk müziği bir başkaldırı aracıydı.

Bir burjuvalaşma hareketi olan rönesansla ortaçağ boyunca bütün sosyal yaşamı etkileyen ve aykırı düşüncenin gelişmesine engel olan din-kilise sorgulandı. Sanatta gelenek ve yeni akımlar incelenmeye başlandı. Kilisenin etkisi zayıflasa da sanatçıların çoğu hala kiliseye bağlıydı. Bu sanatçıların soyluların koruması altındaydı fakat birer hizmetkar gibi. Efendilerinden izinsiz hiçbir işe kalkışamazlardı. Rönesans döneminde gelişme dinsel-sanatsal bireycilikten yanaydı. Teknik ve el sanatlarının gelişmesi müziği doğrudan et-

kileyerek yeni ve çeşitli çalgıların yapılmasını sağladı. Ortaçağda yasaklanan birçok konu, müzikte (sanatta) işlenmeye başlandı. Yine rönesans dönemi müziğinde ortaya çıkan ve ilk olarak din ve derebeylik ideolojisinin bir yansıması olan barok sanatı, burjuva kökenli sanatçıların düş gücünü ve özgürlüğünü kullanarak geliştirdiği bir sanata dönüştü. Barok sanatıyla, zarafet, özentî ve sahte bir estetikle evrensel değerlere ulaşmaya çalışıldı. Barok'un ortaya çıktığı dönemde kilise kendini toparlayıp, yeniden şekil almaya yöneldi. Sanatında da disiplin, katılık, ağırbaşlılık gibi konulara yer verdi. Çoksesli müzik yaygınlaştı. Yine 16. yy. 'de müzikli tiyatro temelinde opera oluşturulmaya başlandı. Opera önceleri sadece sarayda yer alıyordu. Fakat daha sonraları operaya tepki olarak oratoryo sanatı oluşturuldu. Oratoryo operanın insancıl, dindışı özelliğine bir tepkiydi. Dini konuları içeren metinler popülerleştirilerek halka sunuluyor ve etkinlik kazanılmaya çalışılıyordu. Bunların yanında gelenek ve ciddi operadan doğan komik opera 17. ve 18. yy. 'da etkinlik kazandı. Konularının içinde gizli den gizliye soylularla alay eden parçalar coşku ve neşeyle birleştirilip iğnelayici bir şekilde işleniyordu. Komik opera köylü ve orta sınıf tarafından sahiplenildi. 16. yy.'ın sonlarına doğru devlet yönetimine krallar egemen oldu.

Faraya, ticarete ve sanayiye egemen olan orta sınıf, hem kentlere hem köylere egemen oldu. Burjuva sınıfı güçlenirken sanatçıların ürünlerini satın alarak kendini ispata yöneliyordu. İktidara yürüyen bir sınıfın sanatı da (müziği) olmalıydı. Gösteriye kaçan sanat eserlerini destekleyerek her türlü müzik kullanılmaya çalışıldı.

Aydınlanma düşüncesinin en iyi duruma geldiği 18. yy.'de klasik müzik yaratıldı, klasik müzikte konular akla en uygun bir şekilde işlenmeye çalışıldı. Müzikte, klasiklik evrenselliği, tarihsel müzik akımlarının kaynaşımını, yalınlığı içerdi. Wolfgang Amadeus, Mozart döneme damgasını vurmuş sanatçılardandır.

18. yy.' da gerçekleşen ve özgürlük, etiklik gibi kavramları beraberinde getiren Fransız Devrimi herkesi olduğu gibi bestecileri de etkiledi. Çoğu sanatçı bu etkiyi eserlerinde yansıttı. Devrimle birlikte müzik bir bütün olarak saraylardan, kiliseden, soylulardan, halka uzak büyük konser salonlarından çıkarak halka yönelik şarkılarla, konserlerle, devrim şarkısıyla halkın yaşamında önemli yer edindi. Kısmen de olsa özgürlük ortamı yaratan Fransız Devrimi toplumu yöneten kurallardaki değişikliklerle müzik kurallarını da değiştirdi. Saraydan ve kiliseden bağımsız eserler veren sanatçıların sayısı arttı. Halka yakın olmak için üretilen eserler ulusal müziğin

oluşmasına katkı sağladı. Özü itibarıyla demokratik olan ulusal kültür (müzik) gelişirken bazı alt kültürleri değiştirdi, Baskı altına alarak gelişimini engelledi.

20. yy. içinde birbirinden farklı müzik akımlarını barındırdı. Müzik alanında bir yandan önemli devrimci değişiklikler gerçekleşirken bir yandan kapitalist ülkelerin müziği de yaygınlaşarak egemen duruma geldi. Bu yüzyılda yaşanan tüm toplumsal olaylar müzikte de hayat buldu. 20. yy. müziği devrimin (Fransa, Rusya), faşizmin (Almanya ve İtalya), kapitalizmin ve emperyalizmin müziği de oldu. Bağımsızlığını yeni kazanan ülkeler de ulusal müzik akımının gelişmesine sahne oldu.

Burjuva devrimleri, üretici güçlerin ilerlemelerinin önündeki engelleri ortadan kaldırarak kapitalist sanayiinin yayılmasını kolaylaştırdı. Feodal toplumun bağını da yitiren kapitalizm, üretici güçleri geliştirerek, üretimi toplumsallaştırdı ve tarih sahnesinde yerini aldı. Aynı zamanda mezar kazıcısını yani işçi sınıfını ortaya çıkarttı. Kapitalizm ekonomik ve siyasi egemenliğin yanı sıra, beyinlerde de bir egemenlik kurma çabası içindeydi. Kapitalizm de kendi kültür ve sanatını yarattı. Diğer sanatları olduğu gibi müziği de bir tüketim aracına dönüştürdü. Kapitalist sistemle sanatsal üretim tekelleşti. Buna paralel olarak tüketim kitleselleşti. Müzik bir mülkiyet biçimi-

"Proletarya sanatta üçlü bir mücadele içinde olmalıdır: ilkin kendi dışındaki tüm sınıf ve tabakaların kültür ve sanat çizgisine karşı mücadele, ikinci olarak devrimci-demokrat sanatla egemen sınıfların sanat çizgisine karşı mücadele, üçüncü olarak tüm sanat dünyasıyla "SUS"a karşı mücadele."

ne, bir metaya, bir kar amacına dönüştü. Müzik üretimi birtakım sanatçılarla, (sanatçı olarak gösterilen 'star'larla) sunuluyor. Her biri bir 'sanat abidesi' olarak gösterilen bu starlar gerçekte müzik üretim araçlarına sahip olan sermayenin egemenliğindedir. Üretilen müzik biçim, renk, içerik, teknik yönden ayındır. Kalıplaştırılarak, tektipleştirilerek, toplumsallaştırılarak, yaratıcılığını yitirmiş bir müziktir bugün sunulan. Medyanın tam desteğiyle ayakta kalmaya çalışarak zihinlere yerleştirilmektedir. Kendi gerçeğinden uzaklaştırılarak egemenlerin değirmenine su taşıyan, meta haline getirilen ve

tüketime sunulan müzik. Kapitalizmin istediği; düşünmeden güldüren, yormadan eğlendiren sanattır. Tüm bu olumsuzluklarına rağmen kitleler tarafından çekici, ayartıcı, zevk verici olduğu ve beğeni topladığı bir gerçektir.

Tüketim alanı çok geniş olan müziğin, kullanıldığı alanın ürünüyle birleşince güçlü etkide bulunması, egemenler tarafından kullanılmasına hizmet etmiştir. Basın, tv, reklamlar, tüm medya bugün toplumun ihtiyacı olan sanat pratiğinden uzaktır. Bunun yerine birkaç burjuvanın beğenisi "sanat eseri" olarak kitlelere sunulup çekici hale getirilmeye çalışılmaktadır. Çeşitli müzik grupları, niteliğine bakılmaksızın, en iyi gruplar olarak kitlelere enjekte edilmektedir. Ürünlerinde cinselliği, insan bedenini, bunalımı, meta olarak kullanıp pazarlamakta usta olan bu sistem, toplumu duyarsızlığa ve bireyciliğe yönlendirmektedir. Bireysel özgürlük, bireysel farklılık söylemleriyle kitleleri özellikle gençleri avutmaya çalışır.

Emperyalist devletler sömürülmeğe hazır devletlerde ekonomik egemenliklerini perçinlemek için kendi yaşam tarzlarını sömürge ülkelere popüler kültür vasıtasıyla sunarak, dünya halklarını kültür-sanat kusatmasıyla da bağımlı hale getirmeye çalışırlar. Sunulan müzik yapay gerçeklik üzerinden hemen yaşam bulur. Bu gizli ama bir o kadar da açık kültür-sanat

kuşatması; nice zaman ve emekle oluşturulan köklü kültürü yok etme politikasıdır aynı zamanda. Günümüz emperyalizmi artık kültür-sanat ihracına da önem vermektedir: "ABD için en büyük ihracat sanayi ne silah ne de otomotiv, ABD'nin önem verdiği en büyük pazar müzik, film ve eğlence endüstrisi." (BM Kalkınma programı-UNDP-1999 İnsani Gelişme Raporu: aktaran Cumhuriyet gazetesi ekonomi servisi. 12 Temmuz 1999)

Burjuvaziyle sürekli mücadele içinde olan ezilen proletarya ve ezilen halkların sanatı, müziği yok mudur? Bir gün tarihin çöplüğüne gömeceği burjuvaziye karşı, proletarya ve ezilen halkların sanat(müzik) perspektifi toplumcu gerçekçi sanattır. Sanatın(müziğin) toplumsal ilişkiler üzerinde etkili bir değiştirme özelliği vardır fakat toplumsal yapıyı değiştirmesi mümkün değildir. Proletarya ve ezilen halklar kazanımlarını burjuvazinin denetiminde bulundurduğu "sanat"larla değil, kendi alternatif sanatıyla ve müziğiyle elde edecektir. "Proletarya sanatta üçlü bir mücadele içinde olmalıdır: İlk kendi dışındaki tüm sınıf ve tabakaların kültür ve sanat çizgisine karşı mücadele, ikinci olarak devrimci-demokrat sanatla egemen sınıfların sanat çizgisine karşı mücadele, üçüncü olarak tüm sanat dünyasıyla "SUS"a karşı mücadele." Toplumcu gerçekçi sanat halkin olmalıdır. Geniş halk yığınları-

na, işçilere ve köylülere ulaşarak, onların duygu ve düşüncelerine tercüman olmalı, toplumsal gerçekliği yansıtmalıdır Halkın duygu ve düşüncesinde zenginlik yaratarak onları eğitmeli, halkı bu üretime ortak etmelidir.

Tarihsel olarak bakıldığında bir döneme hangi sınıf egemen oluyorsa kendi siyaset hattını sanatıyla (edebiyat, müzik, tiyatro, resim, sinema) yansıtarak yaşamaya, devam ettirmeye çalışmıştır. Büyük Proleter Kültür Devrimi'nin önderi Mao Zedung Sanatın politikadan bağımsız olmadığını şöyle açıklar: "Bugünün dünyasında her kültür, sanat ve edebiyat belirli bir sınıfa aittir ve belirli bir siyaset hattı ile ilgilidir. Gerçekte ne sanat için sanat, ne sınıflarüstü bir sanat, ne de siyasete paralel veya siyasetle hiçbir ilgisi olmayan bağımsız sanat vardır."²

Tarihsel bir zorunluluk olan sosyalizm ve komünizmle proletarya ve ezilen halkların sanatı da tarih sahnesinde yerini alacaktır.

Dipnotlar

1- M. Oruçoğlu, Sanat Edebiyat Yazıları, Babek Yayınları

2- Mao Zedung, Seçme Eserler Cilt 3

KAYNAKÇA

1- Mao Zedung, Seçme Eserler 6
2- H. Çetinkaya, Başkaldırı Sanatının Sonu. Zed Yayınları

3- M. Oruçoğlu, Sanat-Edebiyat Yazıları. Babek Yayınları

4- Mehmet Kaygısız, Müzik Tarihi Kaynak Yayınları

Düşündüren-İm

Empedokles (M.Ö. 495 - 435)

Diyalektik düşünce birden ortaya çıkmadı. Tarihsel gelişimin bir ürünü olarak şekillendi. Aşağıdaki aforizmalarla, çıplak gözlem dışında imkanı olmayan insanın doğayı anlamlandırmada çatışma, çelişki fikrine işaret etmek istedik...

Bir çift sözüm var sana: Kimi zaman bir tek varlık kaynaşır çoktan, kimi zaman da Bir'den oluşur çoklar yeniden. Ölümlü şeyler iki kez doğar ve de iki kez yok olurlar. Çünkü şeylerin birliği yaratır ve yok eder birini; ama diğeri uçar gider daha gelişmeden, onlar tekrar ayrılınca birbirinden. Ve bu sürekli değişmenin sonu gelmez hiçbir zaman: Bazen sevgiden dolayı her şey Bir olur, bazen çatışmadan doğan kin yüzünden her şey tekrar ayrılır birbirinden. Çoktan Bir oldukça ve Bir'in bölünmesinden tekrar çoklar meydana geldikçe, ömürleri sonsuza kadar sürmeyen şeyler doğar böylece; ama sürekli değişimleri sona ermezse asla, yerlerinden oynamadan kalırlar sonsuza kadar.

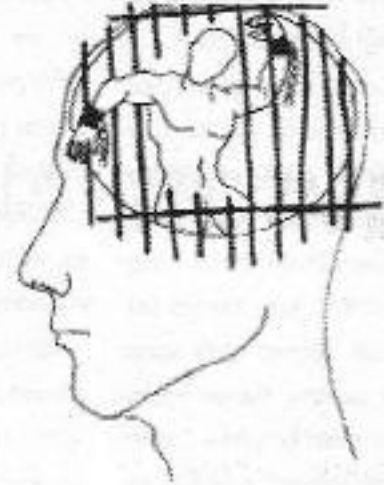
→ Aynı ilkelerdir, saç, yaprak, kuşlarda tüy ve güçlü organlarda pul haline gelenler.

→ İnsanlarda ya da vahşi hayvanlarda ya da ağaçlarla kuşlarda öğeler birbirine karıştığı ve gün ışığına çıktığı zaman bir şeyler oluştuğunu öne sürerler; ama öğeler birbirlerinden tekrar ayrılınca o zaman da uğursuz ölümden söz ederler. Yok böyle konuşmaya hakları.

→ Mümkün değildir hiç var olmayandan bir şeyin oluşması ve duyulmamıştır var olan bir şeyin tamamen yok olması.

→ Dikkat et her şeyi ısıtan, aydınlatan güneşe, ve

Değiştiren-İm

ısıya, ışığa doymuş tüm gök cisimlerine, ve dayanıklı, katı maddeleri meydana getiren toprak gibi her şeyde görülen, karanlık, serin neme. Bütün bunlar çatışma nedeniyle birbirlerinden ayrılırlar, çeşitli biçimler alırlar, ama sevgi nedeniyle birbirlerini özlemler ve bir araya gelirler. Çünkü onlardan doğar geçmişteki, şimdiki ve gelecekteki şeyler; büyük ağaçlar, yetişir erkekler ve kadınlar, vahşi hayvanlar, kuşlar, sudaki balıklar ve çok saygın uzun ömürlü tanrılar.

Bütünü çok az görmüş insanların ağızlarından gelişigüzel çıkan düşüncesizce sarfedilmiş sözler...

→ Gecenin nedeni, güneşin ışınlarına engel olan yeryüzüdür.

→ Evrende boş mekan yoktur hiçbir yerde.

→ Oluşmuş her şeyde akıntıların meydana geldiğini bilelim.

→ Bilenmiş duyulanla bak her şey nasıl meydana; ve inanma gözlerine artık kulaklarından fazla; değer verme damağın algısından çok uğuldayan kulağına ve ihmal etme öteki duyulanı da bilginin yolu açık olduğu sürece çalış her şeyi tek tek anlamaya, meydana olduğu sürece.

Kavram Nedir?

Dil, düşündüklerimizi aktarmak için kullandığımız bir araçtır. Dilin böyle bir amacı gerçekleştirmesi anlamlı parçalardan kurulu olmasından kaynaklanır. Dilde anlam taşıyan en küçük birimler kavramlardır. Kavram, nesnelere ya da olayların ortak özelliklerini bir ad altında toplayan genel tasarımdır.

Zeka, çeşitli hayvanlarda ve insanlarda ortak bulunur. Akıl ise yalnızca insano özgüdür. İnsan bilinci, toplumsal üretim süreci içinde alet kullanımı ve konuşma yoluyla doğmuştur. İnsan, düşünme ve dile getirme aracılığıyla ancak dış dünyayı kendisi için ve başkaları için anlaşılır kılabılır. Öyleyse insanı hayvanlardan ayıran temel özellik, insanın kavram kuran bir varlık olmasıdır. İnsanın soyutlama yapma aşamasına gelmesinin arkasında binlerce sene olduğu unutulmamalı...

Kavramlar nasıl oluşur?

Duyu organları aracılığıyla sağladığımız verilerin anlığımızda

(zihnimizde) işlenmesiyle oluşturulur. Bir başka ifadeyle nesnel gerçekliğin insan beyninde yansıma biçimidir. Ne var ki duyuşsal bir yansımadan bir kavram oluşturabilmek için insan beyninde çok karmaşık bir süreç izlenir. Bu süreçte soyutlamalar, karşılaştırmalar, çözümlenmeler, birleştirmeler, genelleştirmeler vb. gibi birçok işlemler gerçekleşir. Gerçekçi bakış açısına göre tüm kavramlarımız dünya deneyleri içinde elde edilir. Oysa idealist yoruma göre, kavramlar en azından temel kavramlar zihnimizde doğuştan bulunur. Kavramlar, insan düşüncesinin etkin ve yaratıcı yapısının ürünüdürler. Düşünme alanının dışında kendi başına varlıkları yoktur.

Kavramlar neden oluşturulur?

Yaşam durmadan devinmekte ve gelişmektedir, yaşamı dile getirecek adların da onunla birlikte ve ona koşut olarak gelişmeleri gerekir. Zihnin dış dünyaya uyarlanma çabası içinde yeni durumlara, ye-

ni çözümler arayışı içinde kavramlar şekillenir. Kavramlar temelde iki ana gruba ayrılır: somut kavramlar, soyut kavramlar. Somut kavramlar, belli bir yerde bulunan, doğa, görülebilir, elle tutulabilir, duyuşlar ya da imgelem ile algılanabilir kavramlardır. İşaret edilebilirler. Örneğin insan, kırmızı, kitap vb. Soyut kavramlar ise, gerçekte kendi başlarına var olmayan, nesnelere niteliği olarak var olan, ancak nesnelere çekip çıkarılarak tasarılan kavramlardır. İnsanlık, bilgelik, sevgi vb. kavramlar soyut kavramlara birer örnektir.

Soyut kavramlardan daha soyut kavramlara ve bu daha soyut kavramların yardımıyla da çok daha soyut kavramlara varılır. Böylelikle kimi kavramlar artık nesnel gerçeklikle ilişkisizmiş gibi görünürler. Oysa ne kadar soyut olursa olsun ve ne kadar düşünsel bulunursa bulunsun hiç bir kavram nesnel gerçeklikle ilişkisiz olamaz. Nesnel gerçeklikten yansımıştır ve

nesnel gerçekliğe dönecektir.

Bugün, devrimcilerin birçoğu halkla sağlıklı ilişki kuramamaktadır. Bu durum örgütülüğün siyasi tutumundan kaynaklanabildiği gibi, ajitasyon ve propaganda faaliyetlerinin somut kavramlarla yapılmamasından da kaynaklanır. Halkla ortak bir dil yaratılmamaktadır. Gerek bildirilerde, gerek afiş çalışmalarında, halkın zihninde işaret edecek somut kavramlar yerine soyut kavramların kullanılması, anlaşılabilirliğe yol açmaktadır. Yakın zamanda bir küçük burjuva siyasetin afiş çalışması anımsanmalıdır. "Halk muhtıra veriyor!" Kaç kişi "muhtıra" kavramını anladı? Başkan Mao, diyalektik kavramı halka anlatabilmek için çok yalın, hemen her Çinlinin kafasında resim oluşturabilecek bir yöntem seçmişti: "Bir, ikidir aslında." Bu cümle Anadolu insanı için bir çağrışım yapıyor görünmese de bir Çinli için çok şey anlatıyordu; çünkü bu, eski ve çok bilinen bir Çin masalının ana fikriydi. Yine Çin'den başka bir örnek verecek olursak; Çin'de İngiliz misyonerlerin karşılaştığı en büyük engellerden biri Çince'de "tanrı" kelimesinin olmamasıydı. Bundan dolayı Çinlilere Hıristiyanlık anlatılmamıştır ne mutlu ki! Ülkemiz açısından devrimci teorinin içeriği boşaltılmadan yalınlaştırılması, halkın anlayabileceği yalın bir dille sunulması, politik faaliyetlerin zihinlerde bir şeylere işaret etmesi kaçınılmaz bir gerekliliktir.

Bir kavramı bilmek, o kavramın kapsamını ve işlevini bilmekle olasıdır. Kapsam, bir kavramın içerdiği bireylerin tümüdür. Örneğin

"canlı" kavramında tüm hayvanlar ve bitkiler içerilir; buna göre her hayvan ve bitki "canlı" kapsamına girer. İşlem de bir kavramı oluşturan niteliklerin tümüdür. Bir şeyin ne olduğu sorusuna verilecek cevapların tümü işlemi oluşturur. Kapsam büyüdükçe içerik küçülür, içerik büyüdükçe kapsam küçülür.

Kavramlar değişir, gelişir çünkü gerçeklik değişir. Değişen yeni toplumsal koşullar kendisini dile getirecek yeni içeriklere gereksinim duyar. Yetkin bilinç, kavramların gelişimini takip eder. Kavramın tarihsel oluşumunu ve önemli süreçler boyunca geçirdiği evrimi bilir. Sözcülemi, demokrasi denilince kabile toplanma biçimi ilkel demokrasilerden başlayarak, kent devletleri demokrasisine, burjuva demokrasisine, oradan halk demokrasisine ulaşmasını bilir.

Düşünme insan olmaktan ötürü oluşan doğal tepkidir. Çok zaman katalanımızdaki gelişigüzel koşullarda, aramadan, irdelemeden, kavramlar oluşturuyor ve bu temelsiz kavramlarla tartışmalara giriyoruz. Düşünmenin, düşünce aşamasına çıkması, kavramları birbirine karıştırmadan bütünlüklü ilişkiler kurulmasıyla mümkündür. Kişi, dünyayla ilişkilerine göre zihnindeki kavramları ve onların içeriklerini oluşturur. Her kavram herbirimizin kafasında ayrı ayrı anlamlara geliyorsa anlayabilmemiz olası görünmez. Bu engel, kavramların nesnel içeriklerini bilmekle aşılabılır.

Zihnimizdeki kavramlar kadar düşünürüz, hatta rüyalarımız bile kavramlarımızla sınırlıdır. Yaratma, gerçekleştirme, eylemde bulunma gibi bütün etkinlikleri, kavram-

lanımız belirler. Bilincin sağlıklı içerik kazanması kavramlarımıza bağlıdır. Bir kavramı bilinçli bir biçimde edinmiş olmak, o kavrama uyarık ve karşıt kavramların tümünü de bilinçli bir biçimde kendimize almış olmamız anlamına gelecektir.

Siyasal, ideolojik ve felsefi savaşta, kavramlar hem silah, hem de uyuşturucu birer maddedir. Kavramlarla yapılan felsefesal savaş, siyasal savaşın bir parçasıdır. Egemen sınıflar kavramların içeriklerini boşaltır, anlamlarını saptır. Kavram, gerçeklikle kurulan ilgi ise, sistemin kavramları ile yaşamı algılayan gerçeklik yitimine uğrar. Bu tuzak, kavramların tarihselliğini bilmekle atlanır.

Kavramlarla çokça yapılan, bilinçli bir çarpıtma da şudur. Soyutlanan gerçeklik, o an ki gerçeklik ile örtüştürülür. Sözcülemi burjuva borazanlar bağırıyor: "Sovyetler Birliği dağıldı, sosyalizm öldü!" Sosyalizm, bir kavramdır ve ölmez. Sosyalizmin Sovyetler Birliği'ndeki pratiği sona ermiştir yalnızca.

Kavramlar felsefenin omurgasıdır, kavramsız felsefe olmaz. Ancak her ne kadar felsefe kavramlarla yapılan bir etkinlik olsa da, kendini kavram analizlerine kaptırmamalı, sürekli olarak dış dünyada varolanların peşinden gitmelidirler. Yoksa felsefe hayat ve insandan uzak bir laf-söz-yığını olmaktan öteye gidemez.

Kaynakça

- 1- Afsar Timuçin, Felsefe Sözlüğü
- 2- Ahmet Cevizci, Felsefe Sözlüğü
- 3- Bedi Akarsu, Felsefe Sözlüğü
- 4- Orhan Hançerlioğlu, Felsefe Sözlüğü
- 5- Betül Çotuksöken, Kavramlara Felsefe ile Bakınok

KÖY KIZI

Konya Cihanbeyli'den okur-yazarımız Zümrüt'ün gönderdiği mektubu aynen yayınlıyoruz.

Zümrüt, mektubunda halk gençliğinin ve tüm devrimci hareketin bazı önemli sorunları ve açmazlarına yönelik, bizce son derece önemli, öğretici eleştirilerde bulunmuş.

Yazı elimize geç ulaştığından kapsamlı değerlendirmemizi bir sonraki sayıya bırakmak zorunda kaldık. Ama şunu söyleyelim ki; Zümrüt'ün tüm eleştirilerini sahipleniyoruz.

Devrimcilerin kabuklarını kırması ve halka önderlik edebilmesi Zümrütlerle buluşabilmesine, mücadeleleri birkaç büyük şehre hapseden, halk gençliğini sadece kampüslerde arayan anlayışla hesaplaşmasına bağlıdır. Bu anlamda Zümrüt'ün eleştirileri gençliğin demokratik hareketini yaratma mücadelemizin önemli görevlerine işaret ediyor.

Tüm okur-yazarlarımızı mektubu dikkatlice okumaya, konuya ilişkin görüş ve değerlendirmelerini bize ulaştırmaya çağırıyoruz. Zümrüt'e içtenliği, dostluğu ve yoldaşlığı için teşekkür ediyor ve tüm Özgür Düşün kolektifi adına selamlarımızı gönderiyoruz. Zümrüt'den ricamız bize iletişimi sürdürebileceğimiz (telefon, adres vs.) bir seçenek iletilmesi veya aynı yollarla bize ulaşması.

Özgür Düşün Kolektifi.

Merhaba Özgür Düşün çalışanları;

Ben Konya'ya 160 km, Konya'nın ilçesi Cihanbeyli'ye 60 km uzaklıkta bir köyde yaşayan bir ev kızıyım. Ev kızıyım de diysem de evde kalmış biri olarak da görülebilirim, çünkü yarım buralardaki erken yaşta evliliklere göre bayağı ileri. Ben daha önceki yıllarda ablanım ve yakınlarım aracılığıyla köyde de olsam kitaplarla tanıştım. Biraz da okumaya hevesli olduğum için köy yaşantısında kitaplar en yakın dostlarım oldular. Çünkü okuduğum kitaplardan yaşadığım olumsuzlukların sebeplerini öğreniyor, aynı zamanda kurtuluşun yolunu da bir biçimde öğreniyordum.

Burada, bir şeyin altını çizmek istiyorum. Ben bu mektubunda kendimi ve benim gibi yaşayan milyonlarca köyde yaşayan ev kızlarının durumunu az da olsa dile getirmeyi ve kendimce birazcak sizleri eleştirmeyi hedefledim. Yayınlarsanız uygun olur diye düşünmekteyim.

Özgür Düşün'ün hemen her sayısı elime geçti, okudum. Ama kendimi bulamadım. Güzel, doğru şeyler söylüyor, felsefeyi yazıyor, savaşı yazıyor, üniversite gençliğini yazıyor vb. Ama yanılıyor muyum bilmem ama köyümü ve beni yazmıyor hissini uyandırıyor bende. İsterseniz şimdiye kadar yayınlanan 9. sayıya kadar bir inceleyin. Benim gibi köyde yaşayan, ilkokuldan sonra okuyamayan, belki birkaç yılda bir ancak şehre gidebilen, işi gücü evi temizlemek, hayvanlara bakmak, bütün dünyası 30-40 hanelik bir köyde sınırlı olan milyonlar

göremezseniz, ben görmedim.

Halbuki daha önce okuduğum kitaplarda, dergilerde biraz kendimi görmüştüm. Tohum romanında İbrahim hep köylülerle idi. O kitabı okuduğumda ne kadar umutlanmışım. Bir gün birileri bizim sorunları yazar, benim gibi bir çok köyde yaşayan ev kızının ufkunu genişletir. Hep beraber kurtuluşumuz için çareler ararız diye. Ama nedense bizim hayal ettiğimiz üniversitelerin sorunları bizden daha çok yazılıyor. Keşke bende üniversiteye gidebilseydim o sorunları ben de yaşasaydım diyorum. Yanlış anlaşılmasın, tabii ki sizin de sorunlarınız var ama sizler bizlerin sorunlarıyla birleşmezseniz kendi sorunlarınızı çözemezsiniz diye düşünüyorum. Çünkü bir kitapta en zayıf halkayı okumuştum: "En zayıf halkadan hareket etmemiz gerekir", ustalar böyle demişti. Ben burada, erkeklerle konuşmam bile yasaklanmışken, her an her gün ailemle savaş halindeyken, büyük savaşlar beni çok ilgilendirmiyor. Benim, ailemle, köyümle olan çelişkilerimi çözmeye doğru yol gösterici yazılar yazmaz-

sanız bilmem dünyanın neresinde çıkan veya çıkacak olan savaşların karşısına dikemezsiniz. Konuştuğum köy kızları böyle düşünüyor.

Belki biraz şanslı olmamdan dolayı kitapla tanıştım. Birazok da olsa anlamaya çalışıyorum. Ama dergiyi vermek istediğim arkadaşlar almak istemiyor. Diyorlar ki: "Onlar Özgür Düşün çalışanları aramızdan gittiler, onlar da bir zamanlar köyde yaşadılar. Niye hiç bizim sorunlarımızı yazmıyorlar?" Mesela birisi aynen şöyle dedi:

"Ben okumayı çok istiyorum. Gönlüme göre bir eş bulmayı çok istiyorum. Ben de bir şehirlili kız gibi çalışmak para kazanmak istiyorum. Neden olmuyor? Sebebi ne? Sebebi anne, babam mı? Bir türlü anlayamıyorum." Dilim döndüğünce açıklamaya çalıştım ma yeterli olmadım.

Bundan dolayı siz okumuşlar, meseleyi bilenler olarak bizlere yardımcı olur yazarsanız çok iyi olur diye düşünüyorum.

Mesela ben babamın çok suçlu olmadığını düşünüyorum. Çünkü his-

sediyorum. Babam çaresiz, benim bu yaşta evde kaldığımı görünce ah çekiyor. Bazen, zoraki de olsa "keşke imkarlarım olsaydı seni okutsaydım" diyor. Bazen de en acımasız söz-

ler sarf edip: "Sen niye başkaları gibi değilsin. Bak herkes evlendi. Sen hep başkasın." diyor.

Çok yazmak isterdim sorunlarımız çok ama yazmayı da çok beceremiyorum. Onun için belki tekrar oluyor. Sizler bizleri yazın. Çünkü ben şuna inanıyorum; sizler bizlersiniz. Niye biz başka dergilere derdimizi dökmedik? Burada bir günlük yaşantımı yazıyorum.

Sabah kalkıyorum. Evin erkekleri babam ve erkek kardeşim kalkmadığı için onlar uyanmasın diye sessizlik içinde vakit geçiyor. Onlara kahvaltı hazırlıyorum. Daha sonra öğle yemeği, akşam yemeği hazırlayıp günü bitiriyorum. Akşamları biraz televizyon izliyor sonra yatağa girip saatlerce özlemlerimi düşünüyorum, uykuya dalıyorum. Ertesi gün aynı şeyler ve yaşam yıllarca devam ediyor, bir döngü içinde. Kurtulmak istiyorum bu yaşamdan, belki benim gibi milyonlarca genç kız. Yol gösterin! Aydınlatın! Milyonların sesi olun!

Bir daha ki sayıyı dört gözle bekleyeceğim.

Umutla sevgilerle.

ELEŞTİRİLER ve

ÖNERİLER

Merhaba,

Özgür Düşün yayın hayatında birinci yılını gelecek ay geride bırakacak. Dergi emekçilerini, yazarları ve tüm okurları şimdiden kutluyorum.

Derginin bu üstün niteliğiyle bir yılı geride bırakması kolektif bir çalışmanın ürünüdür. Başarı kolektifin ürünü olduğuna göre, başarısızlıklar da kolektifin ürünüdür. Basımla ilgili sorunlardan, sayfa sayısındaki düşüşe, bazı biçim sorunlarından, yazılardaki ideolojik ve politik yanlışlara kadar hepsi bireylerin değil kolektifin sorunlarıdır.

Yapılan eleştirilerin derginin ve yazarlarının gelişimine katkıda bulunacağı bilinciyle bazı yazılardaki ideolojik-politik yanlışları ele almayı çalışacağım. Tek tük karşılaşılan yanlışlardan, sistemleşmiş yanlışlara değinmeye özen göstereceğim. Bu anlamda yazarların alınmayacağını umuyorum. Tersine

yazılarının okunup, eleştirilip, gelişimlerine katkıda bulunulmasından hoşnut olacağlardır sanırım.

Sınıfsal Bakış Açısı

Yazılarda en sık karşılaşılan ve ne yazık ki en köklü olan yanlışlık, toplumsal sınıfların tahlillerine ilişkin. Sınıfsallıkların üzerinden atma ve sınıf ilişkilerini yanlış biçimde kurma gibi...

"Saldırganlık" (9. sayı)

Bu türden yanlışları içeren belki de en somut örnek "Saldırganlık" başlıklı yazı.

Saldırganlık davranışını belirleyen biyolojik ve psikolojik etmenler anlatılıyor. Sonra "Toplumsal Belirleyiciler"e geçiliyor. "Saldırganlığın, bireysel özelliklerin ötesinde, toplumsal birtakım belirleyicilerin olduğu da ileri sürülmektedir." Yalnızca ileri mi sürülmektedir? Bu bir gerçeklik değil midir? Sosyal bir varlık olan insanın davranışında

toplumsal belirleyicilerin olmaması düşünülebilir mi? Yazarın aşağıdaki tüm yanlışları da aslında toplumsal etmenleri hafife almasından kaynaklanıyor. Toplumsallığı ve en önemlisi sınıfları atlayarak psikolojik ve biyolojik (genetik) etmenlerden hareketle saldırganlık davranışının en uç biçimlerini, tüm insanların ortak "doğası" olarak ortaya koyuyor. Yazıda pek sözü edilmesede metafizik bir "insan doğası" anlayışı egemen yazıda.

Saldırganlık, yazıda, "Başka bir insana zarar vermeye, acı çekirmeye veya yaralamaya yönelik herhangi bir tür davranışa verilen addır." şeklinde tanımlanıyor. Yani tanıma göre saldırganlık olumsuz, biçimi ne olursa olsun salt zarar vermeye yönelmiş bir davranış -ki tanım doğrudur. İki sayfa ileride bakın ne deniyor: "İnsanların ekonomik olarak yoksun bırakılması, enflasyon oranının büyük oranda artması beraberinde saldırganca

tepkiler de getirmektedir. Arjantin'de meydana gelen toplumsal patlama buna örnek verilebilir. Ancak verilen tepkinin oranı toplumdaki topluma değişiklik gösterebilir. Mesela Türkiye'de böyle sorunlar yaşanmasına rağmen ne hikmetse, toplum olarak böyle bir tepkinin verilememesi ilginç bir durum arz etmektedir." Birincisi Arjantin'li kitlelerin kalkışmasına 'başka bir insana zarar vermeye, acı çektirmeye veya yaralamaya yönelik davranış' (saldırganlık) demek, bu kitlelere, en azından hak-sızlık etmektir. Yazarıma, Arjantin'de neler olduğunu öğrenmek için örneğin, E. Temelkuran'ın, Milliyet gazetesinde 12-16 Şubat tarihleri arasında yayınlanan "Buenos Aires'te Son Tango" başlıklı yazı dizisini incelemesini önerebilirim. Arjantin'deki kalkışmayı abartmamak gerekir, ama saldırı derecesine indirgenip küçümsememek de gerekir. İkincisi, yazarın Arjantin'e affettiği saldırı tam da Türkiye'de yaşananlardır. Kitle hareketine dönüşmeyen tepkiler burjuva gazetelerin üçüncü sayfalarını dolduruyor. Maç kavgaları, aile içi şiddet, kadınlara ve çocuklara yönelik cinsel zorbalık... Adana'da eşini 67 yerinden bıçaklayan adam, Ümraniye 'sapığı' ve diğerleri... Toplumsal patlamadan korkan egemenler kitleleri saldırıya yöneltiyorlar, onların etkisi belirleyicidir. Saldırganlık turşucu, pastane ve emekçilerin kullandığı belediye otobüslerine yönelik şanlı(!) saldırılarla 'savaş karşıtı' kitle eylemlerine de taşınmıştır. Üçüncü-

sü 'ne hikmetse' Türkiye'de böyle bir tepkinin verilmemesinde ilginç bir durum yoktur. Bunun cevabını vermek ve durumu tersine çevirmekle yükümlü olanlar bizleriz. Biz de bu durumu ilginç bulursak...

Yazının son bölümü "Barış Düşüncesi ve İnsan Saldırganlığı". "Bir aslanın ya da kaplanın kendi soyundan bir hayvanla yaptığı kavga farklı, ovına karşı davranış farklıdır. Oysa insan davranışlarında böyle bir ayırım bulunmaz. Öldürücü amaçla yapılan saldırıların gerçekten engelleyecek hiçbir töre yoktur. İnsanoğlu bir savaş girdiği zaman kendi benzerlerini ortadan kaldırmak için elindeki bütün araçları gözünü kırpmadan kullanır. (Hiroşima ve Nagazaki'ye atom bombasının atılması)" Neresinden tutsak elimizde kalacak bir bölüm... Sınıflar olduğu gibi atlanmış ve insan topluluğu aynı özellikleri gösteren bir bütün olarak ele alınmış. Faşistler, feodaller ve emperyalistler için "kendi benzerlerini ortadan kaldırmak için bütün araçları" kullanma saptaması geçerli olabilir. Ancak yazarın sınıf ayrımı yapmayarak "insan" sözünü kullanması proletarya ve dünya halklarına (ne yazık ki) bir hakarettir. Atom bombalarını emperyalistler attılar. Proletarya atmadı, hiçbir söz hakkı yoktu bu konuda -ki söz hakkı olup örneğin atom bombası kullanılması için referandum yapıp, ABD proletaryası da buna olumlu oy kullansaydı bile sorumluluk esas olarak yine ABD emperyalistlerine ait olacaktı. Çünkü "egemen sınıfın düşünceleri egemen

düşüncelerdir". Çin Halk Cumhuriyeti'nin de atom bombası vardı ama Leninist "barış içinde bir arada yaşama" ilkesini benimseyen ÇHC, ne Hindistan'la sınır anlaşmazlıklarında, ne Tayvan'ın Çin'e (anavatanına) katılması sorununda, ne de ABD emperyalistlerinin tehditleri karşısında 'nükleer şantaj' yapmadı. Ve nükleer silahları ilk kullanan taraf olmayacağını, hiçbir koşulda ÇHC'nin "ilk saldıran devlet olmayacağını ama saldırılara kararlılıkla karşılık vereceğini" açıkladı. Çin halkı insan türünün bir istisnası mıdır acaba?

"Evet, insanın aç gözlülüğü kanlı oyunlarını şu anda Ortadoğu'da oynamaktadır." İnsanın (bu arada yazarımızın, benim ve siz okurların) aç gözlülüğü mü? Emperyalist burjuvazinin sınıf çıkarları mı?

Yazar, kafasından bir insan doğası uydurmuş, bunun içine saldırı davranışını kesin bir biçimde yerleştirmiş, saldırıya kadar gidebileceğini Hiroşima ve Nagazaki örnekleriyle 'kanıtlamış'. Tüm bunlar, yazının bilimsel niteliğini ve yazarın (verdiği açık olan) emeğini gölgelemiş.

Küreselleşme (10. sayı)

Sınıflar üstü insan bizi bu yazıda da zorluyor. "...Bush'un geçenlerde CIA'ya suikast yetkisi verdiğine değinmek istiyorum. Bunun üzerinde durup düşünülmalıdır. Çünkü kendini dünyanın jandarması olarak kabul eden bu gücün jandarmalığına sitem etmesek bile, tehlikeler karşısında hemen ölüm emri

verme rahatlığında olması; statüsü, sınıfı, rengi ve ideolojisi ne olursa olsun her insan için dehşet verici bir durumdur." Bush yetkiyi vermiştir, tamam, ama Bush kimdir? ABD tekellerinin, en başta da silah ve petrol tekellerinin temsilcisi değil midir? Onlar için 'dehşet verici' bir yetki verebilir mi Bush CIA'ya? ABD emperyalistlerinin uşakları niye korksunlar bu yetkiden? Bu yetki proletarya ve ezilen halkların uluslar için tehlikeli, emperyalistler, uşakları ve işbirlikçileri için ise iyi bir karardır. Çünkü ezilenlerin öncülerini suikasta uğrayacak bu yetkinin kullanılmasıyla. Yazanımız 'statüsü, sınıfı, rengi ve ideolojisi ne olursa olsun' her insanın dehşete kapılması yönündeki dileği sınıf çıkarlarının duvarlarına çarpıyor.

Bir de Kongar'dan alınan tarım- endüstri-bilişim devrimleri dizgesi var yazıda. Kongar araya Fransız ve Ekim Devrimlerini sıkıştırmayacaktır büyük olasılıkla. Zaten onun bu dizgesi kendi ürettiği bir şey değil. Emperyalist ideologlar, Marksist, sınıf savaşımına ve mülkiyet ilişkilerine dayalı devrim (burjuva devrimi, sosyalist devrim gibi) kuramının yerine, üretim araçlarındaki gelişmelere dayalı bir 'devrim' anlayışı oturtmaya çalışıyorlar, 'bilişim devrimi', 'internet devrimi' gibi... 'Küreselleşmenin kültürel ayağı' diyor ya Kongar, işte Türkiye'deki güzide bir temsilcisi de kendisidir. Yazanımızın Kongar'dan da yararlanması kötü değil tersine iyi bir şeydir elbette, ama kendine kılavuz olması, kargaların kılavuzluğuyla ilgili atasözünü anımsatıyor.

Savaşa "Karşı" Yazı (10. sayı)

Yazar, Müslümanlara 'anti-emperyalist olmak için önce anti-kapitalist olun gelin' derecesine indirdiği bir tartışma yürütüyor. "Ülkemizde de kapitalizme karşı, hiçbir ibare taşımayan "Ulusal Bağımsızlık Savaşı"nı anti-emperyalist diye nitelleyen kimi sosyalist çevrelerin varlığı da bu olgunun kavranılmasında bir sorun olduğunun göstergesidir. Bir ülke ya da halk, sırf işgale karşı olduğu için anti-emperyalist kabul edilebilir mi? Başka bir deyişle, emperyalizme karşı olup kapitalizme karşı olmamak gibi bir durumdan bahsedilebilir mi? Bizim görüşümüz, kapitalizmin yeni aşaması olarak beliren emperyalizmin, bu kavramdan soyutlanarak algılanamayacağı doğrultusunda. Dolayısıyla, kapitalizmi reddetmeden "Emperyalizme Hayır!" demenin zerre kadar önemi yoktur." (a.b.ç) Altı çizili iki cümleyi inceleyin. İkinci cümle 'başka bir deyişle' diye başlıyor ya, dikkatle bakınız, ikinci cümle birincinin 'başka bir' biçimde ifade edilmesi mi? Alakası yok.

Birinci sorunun yanıtı: Bir ülke ya da halk, sırf işgale karşı olduğu için anti-emperyalist kabul edilmemelidir. İşgalci ordular ön kapıdan kovulup, emperyalist tekeller arka kapıdan alınıyorsa tutum anti-emperyalist değildir. Ancak durum pratikte anti-emperyalist cephenin işine yarar, çünkü bir ülkenin tam sömürge durumuna düşmesinden önce, yarı-sömürge duruma geçmesi anti-emperyalist mücadelenin gelişimi açısından daha iyidir.

İkinci sorunun yanıtı: Anti-kapi-

talizm ve anti-emperyalizm başka şeylerdir. Çünkü kapitalizm ve emperyalizm başka şeylerdir. (Bunları tahlil eden Marx ve Lenin aynı kişiler, "Das Kapital" ve "Emperyalizm" farklı kitaplardır.) Tek tutarlı anti-kapitalist sınıf proletaryadır. Topraksız köylüler, yoksul köylülük, şehir küçük burjuvazisinin bir bölümü daha bu kategoriye sokulabilir. Anti-emperyalizm söz konusu olunca çok daha geniş bir sınıf yelpazesi ortaya çıkar. "Bu bölgelerde (Asya, Afrika ve Latin Amerika b.e.), nüfusun son derece geniş kesimleri, emperyalizmin kölesi olmayı reddediyor. Bu kesimler içinde yalnızca işçiler, köylüler, aydınlar, küçük burjuvazi değil, yurtsever milli burjuvazi, hatta yurdunu seven bazı krallar, prensler ve soylular da vardır."(1)

Ulusal burjuvaziyi göz önüne alalım. Sınıf çıkarları gereği kapitalizme karşı değildir, ancak emperyalizme karşıdır. Yalnızca fiili işgale değil, sermaye ve hatta kültür ihracına da karşıdır. Yazanımızın aktardığı kadıyla kapitalizmi reddetmeden, 'Emperyalizme Hayır!' diyen ulusal burjuvazinin ve onların kıldaki yansımaları zengin köylülerin bu 'Hayır!'ının 'zerre kadar önemi yoktur'. Türkiye'de inşa edilecek anti-emperyalist cephe bu sözlerinin 'zerre kadar önemi olmayan' sınıfların yeri olmayacaktır.

Örneğin ülkemizde USİAD (Ulusal Sanayici ve İşadamları Derneği) IMF'ye, AB'ye ve emperyalizme karşı olduğunu ilan etmektedir. İşte emperyalizme karşı olup kapitalizme karşı olmamanın somut örneği.

USİAD karşısında izlenecek siyaset, onları 'anti-kapitalist olmadan anti-emperyalist oldukları için' suçlayıp reddetmek değil, İşçi Partisi'nin etki alanından uzaklaştırıp anti-emperyalist cepheye dahil etmektir.

Bu 'anti-kapitalist olmadan anti-emperyalist olunamayacağı' sol sektek tezi, SİP'ten ya da Troçkistlerden ödünç alınmıştır. Kimden alındıysa acilen iade etmeliyiz.

Anti-emperyalist cephenin insanının geçmiş deneyimlerini, özellikle de Çin devriminin gelişimini ve anti-emperyalist ittifaklarını incelemeliyiz.

Babailer İsyanı (8. sayı)

"İsyan, aynı zamanda anti-feodal özellikler edindi ve böylece bir sınıf savaşı kimliğine büründü."

İsyan, aslında bir mezhep savaşıydı da sınıf savaşı kimliğine mi büründü? Yoksa, İsyan, aslında bir sınıf savaşıydı da mezhep savaşı kimliğine mi büründü? Tarihin motoru mezhep savaşları değil de sınıf savaşlarıysa; mezhep savaşı, din savaşı ve ulusal savaşların hepsi aslında sınıf savaşlarının çeşitli görünümüdür. Marksist ekonomi-politik baş aşağı oturulmuş.

Bir de 'konar-göçer Türkmenler' ifadesi açılmamış. Göçebe topluluğundaki sınıf farklılaşması atlanmış, göçebe feodalizmine değinilmemiş.

Savaş Şamanı Geronimo (10. sayı)

"Beyaz Adam 15. Yüzyılda istila edip Amerika adını verdiği yeni dünyada ilk olarak büyük katliam ve köleleştirme politikalarını uygu-

ladı.", "Yerlileri sadece katletmekle kalmayan Beyaz Adam (...)", "(...) Beyaz Adam'la tanıştıklarına binlerce defa lanet okudular", "Beyaz Adam'ın yüzyıllar süren katliamları ve sürgünlerine karşı, topraklarını ve özgürlüklerini korumak için mücadele eden Apachelerin günümüzde neredeyse tamamen yok edildiklerini bilmek uygar Beyaz Adam'ın yüzünü görmekte bize yardımcı olacaktır.", "Kültürleri ve insani olan her şeyi kendine hedef seçen Batı ve Beyaz Adam'ın neredeyse (...)"

Bu beyaz adam kimdir, nedir, 'adamlar' denmediğine göre tek bir adam mıdır ..?

Beyaz adam kavramı Kızılderililerin kullandığı bir kavram, ırka bir anlam taşımaz ama gericedir, deri rengine göre ayırım yapmakla yetinip sınıfsallığın üzerinden atılmaktadır. Beyaz adam dendiğinde feodal ve burjuva istilacıların anlaşıldığı iddia edilebilir. Anlaşılması istemektense doğrudan adını koymak daha iyi değil mi? Zaten sınıfların üzerinden atlamamızın istendiği, 'medeniyetler çatışması' kavramının ön planda olduğu bir dönemde yaşıyoruz, üstüne basa basa sınıfsallıkları vurgulayacağımıza neden beyaz adam kavramını kullanalım?

Küçükaydın'a Cevap (9. sayı)

"Biz ise yazımızda küçük burjuva aydın kimliğinin nasıl da emperyalizmin safında yer aldığını göstermeye çalışacağız." "Küçük burjuva aydınlarının ortak özelliği antagonist (uzlaşmaz) çelişkileri kav-

Özgür Düşün'ün niteliği gereği yazıların tartışılarak incelenmesi gerekir. Yazıları daha iyi kavramak, varsa yanlışları görebilmek için bu gereklidir. Bu, hem kolektif biçimde değerlendirmeyi yapanları, hem de yaptıkları değerlendirmeyi dergiye ulaştırmaları durumunda dergiyi geliştirecektir.

rayamamalarıdır. Onlar için ortak bir demokrasiden, çelişkisiz bir dünyadan bahsetmek mümkündür." Yazarımız küçük burjuva aydınları fazla hırpalamış. Uzlaşmaz çelişkileri kavrayamamak hiç de küçük burjuva aydınların ortak özelliği değildir. Onların ortak özelliği ikircikli tutumdur. Bir gün halk kitlelerinin yanında, bir gün sömürücülerin yanında yer alabilirler. Rüzgar nereden eserse oraya savrulurlar genellikle, ama yalnızca genellikle, her zaman değil. Devrimin geri çekiliş, karşı-devrimin ilerleyiş yıllarında da halk kitlelerinden yana saf tutan nice küçük burjuva aydın vardır. Zaten bunlar, prole-

tarya partilerinin önder çekirdeğini oluşturan en önemli unsurlardır. Lenin de, Mao da proleter devrimci önderler olmadan önce küçük burjuva aydınlardılar. "Modern bilimsel sosyalizmin kurucuları olan Marx ve Engels de toplumsal konuları itibarıyla burjuva aydınlarına dahildiler."(2)

Küçükoydun düşüncesi eleştirilebilir, mahkum edilebilir, ama onun şahsında genel olarak küçük burjuva aydınları mahkum etmek haksızlık olur. Hele de Haluk Gerger hocayla yapılan bir söyleşinin yer aldığı dergi sayısında. Ama daha da vahimi, yukarıda belirttiğimiz gibi, sınıfsal anlamda yanlış olur. Küçük burjuva aydın kesimi; yarı sömürgeelerde yeni demokratik devrimlerin, kapitalist ülkelerde ise sosyalist devrimlerin müttefiklerindedir.

Batı Merkezci Bakış Açısı

Bir de, batı merkezci bakış açısı sorunu var bazı yazılarda.

Asılları Değiştirmek (3. sayı), Eğitim Ve Üniversitelerimiz (4. sayı) ve diğerleri...

"Antik çağlarda eğitim imtiyazını: "hür"lere tanıyan devlet anlayışı, Ortaçağ'da ise yerini kendi çıkarlarını koruyan kilise imtiyazına bırakmıştır.", "Kilisenin otoritesini sarsacak en ufak bilgi kırıntısını bile ifşa etmek büyük bir suçtur." vb...

Eğitimin gelişimi batıyla sınırlanmış, sonra birden ülkemiz özelinde burjuva feodal eğitim sistemine dönülmüş. Bu aslında bir şablondur. Batı toplumlarında herhangi bir kavram ya da olgunun gelişimi çok kısaca da olsa incelenir.

Sonra konu hemen Türkiye'ye bağlanır. Örneğin "Asılları Değiştirmek" başlıklı yazıda da olan bu. Antik-Yunan, Rönesans, Reform, Aydınlanma süreçlerinde aydının konumuna dair birkaç cümle... Sonra Türkiye'de aydının konumu.

"Eğitim Ve Üniversitelerimiz" başlıklı yazıya dönersek, Doğu toplumlarında eğitimin nasıl bir gelişim izlediğini incelemek zor, kabul etmek gerekir. Kaynak sıkıntısı var, genel olarak bu konuya yabancısız. Ama ülkemiz özeline geleceksak, eğitimin gelişimini batı toplumlarıyla sınırlamak yanlış olur. Üstelik aynı sayıda "İbn-i Haldun'un Suçu Ne?" başlıklı yazıda hem Avrupa-merkezci bakış açısı, Batı düşmanlığı yapılmadan ve Doğu merkezci bakışa kayılmadan irdelenmiş; hem de İbn-i Haldun'un eğitim süreci anlatılırken, bir iki cümleyle de olsa İslam toplumunda eğitime değinilmiş.

Türkiye toplumunun bir Doğu toplumu olduğunu, özellikle İslam kültürünün halkımız üzerindeki etkisini düşünürsek, Doğu toplumlarının tarihini incelememizin gerekliliği daha net ortaya çıkıyor.

Birkaç Öneri

Eleştirilerin yazarlar ve okurlar için yararlı olacağını umuyorum. Ancak bireysel eleştirilerden öte Özgür Düşün okurlarının dergiyi okuyup, bir araya gelip değerlendirmelerinin ve eleştiri ve önerilerini dergi emekçilerine ulaştırmalarının önemli olduğunu düşünüyorum. Bu bir zorunluluk. Birincisi, Özgür Düşün'ün niteliği gereği ya-

zaların tartışılarak incelenmesi gerekir. Yazıları daha iyi kavramak, varsa yanlışları görebilmek için bu gereklidir. Bu, hem kolektif biçimde değerlendirmeyi yapanları, hem de yaptıkları değerlendirmeyi dergiye ulaştırmaları durumunda dergiyi geliştirecektir. İkincisi burjuva bireyciliği, birlikte iş yapma eğilimine üstün geldiğinden, kolektif iş-üretim yapma bilinci toplumumuzda ve doğal olarak okurlarımız arasında zayıftır. Düzenli yapılacak dergi değerlendirmelerinin birlikte "ideolojik iş yapma kültürünü" geliştireceğini düşünüyorum. Ve üçüncüsü bu kültür geliştikçe kolektif üretim dergi değerlendirmesiyle kalmayacak, birlikte yapılan araştırmalara evrilebilecektir. Araştırmalar okurların ideolojik-politik seviyesini yükseltirken, araştırma ürünleri de dergiye yazı olarak katkı sağlayacaktır. Derginin araştırma konuları ve kaynaklar konusunda okurlara yol göstermesi olumlu olacaktır. Önerilerimin dikkate alınacağını umuyor; okur, yazar ve emekçileriyle tüm dergi kolektifine başarılar diliyorum.

Dipnotlar

1-Polemik , ÇKP MK'nin SBKP MK'ye Cevabi Mektubu 1963, Çev:İ. Yarkin, İstanbul, 1988 (syf.20)

2-Ne Yapmalı?, V.İ. Lenin, İnter Yayınları, İstanbul, 1993 (syf.36)

BUL - MACA

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
1													
2			■								■		
3								■					
4	■						■					■	
5				■		■							
6					■					■			
7			■				■						■
8		■			■				■				■
9			■					■		■			
10						■					■		
11			■					■					
12						■		■					
13			■										

YUKARIDAN AŞAĞIYA

- 1) 1977 Yılında katledilen devrimci, "Cemil....." - F Tipi hücrelere karşı tutuklu ve hükümlülerin ölümü küçültürken yenme eylemi.
- 2) Uluslar arası diplomasi akademisi üyesi, Kürtlerin sosyolojik incelemesi üzerine kitabı bulunan yazar "Bazil ....." - Erzakların saklandığı yer.
- 3) Yürmeli bir çalgı - Kök sap ve yaprak şeklinde yaşama ve büyüme organı.
- 4) Kari - Ters, ıskambilde bir kağıt - Kahverengi gömlekliler.
- 5) Gemilerde kamaralara bakmakla yükümlü olanlara verilen ad - Erat.
- 6) Ters, ıslak olmayan - Tasarı.
- 7) Kişi - Ters, ilaç - İlkbaharda kırılan koyun tüyü.
- 8) Bir binek hayvanı - Kışık bir giysi.
- 9) Köktenci - Ters, Kars'ın bir ilçesi.
- 10) Yükselme, ilerleme - Hiçap, utanma - Ters, acınma yerinme.
- 11) Gece denizde balıkların ya da küreklerin kimıldanışıyla oluşan parıltı - Zaman, devir.
- 12) Seciye, karakter - Boy
- 13) Topluca öldürme, kırım - "..... GÜZEL" Ölüm Orucunda yaşamını kaybeden SES üyesi .....

SOLDAN SAĞA

- 1) 2000 Yılında Siyasi Tutukluların bulunduğu cezaevlerine yönelik operasyonların yapıldığı tarih.
- 2) Bir bağlantı edatı- Ölümü küçülterek yenen (05.02.2002) Zeynel..... - Eski mısırdaki bir tanrı.
- 3) Beyaz - Yılmaz Güney'in bir filmi - Ters, Tutuklu ailelerinin oluşturduğu bir dernek.
- 4) Bilince çıkarma - Ters, Tek hücreli canlı.
- 5) Daha uzak, daha ileri olan - Bir maymun türü.
- 6) Doku teli - Müzikal tiyatro oyunu - Maksim Gorki'nin bir romanı.
- 7) Şan, şöhret - Alman TV kanalı - Zazaca anne.
- 8) Ters karaciğerin salgıladığı bir salgı - Avuç içi - Satrançta özel bir hareket.
- 9) İlkel bir silah - Emile Zola'nın bir romanı - Ters, bir mevsim.
- 10) Yunan Mitolojisinde yedi devden birinin adı - Bir akademik ünvanın kısaltması - Berilyumun simgesi.
- 11) Muğla'nın bir ilçesi - Ters küçük kanalet - İki dağ arasında dar ve uzun yol.
- 12) Oturum - Taşıma, akıtma
- 13) Tümör - Kapitalist sömürünün özünü oluşturan, işçinin işgücünün karşılığı olarak ödenen değer üzerinde ürettiği ve kapitalistin karşılığını ödemeksizin sahip olduğu ek değer.

GEÇEN SAYININ ÇÖZÜMÜ

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1	B	A	Z	I	L	N	I	K	I	T	I
2	A	S	I	M	I	L	A	S	Y	O	N
3	L	E	L	A			R	E	A	Y	E
4	A	M	A	A	A		N	I	T	A	
5	L	O	G	A	N		E	R	F	E	S
6	S	A	V		R		A	L	A		A
7	T	Y		S	A	R	T		H	E	F
8	K	A		S	U		B	A	S	T	L
9	S	A	N	T	I	K		E	S		I
10		T	A	T			R	A	K	B	I
11	D	E	P		M	A	Q		R	O	S
12	O	R	U		O	Ğ	L		U		K

ÇİZ-DÜŞÜN?

seyit saatçi-behiç ayzancıoğlu

